МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ТЕХНОЛОГІЙ І ТОРГІВЛІ
КАФЕДРА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, РЕСТОРАННОГО
І ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Ларін Євгеній Олегович

«ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗП(ПТ)О»

(в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті»)

Кваліфікаційна робота
за спеціальністю 015.38 «Професійна освіта. Транспорт»

Особистий підпис _____ Є.О. Ларін
(підпис) (ініціали, прізвище)

Науковий керівник _____ к.п.н., доцент О.О. Каролоп
(підпис) (посада, науковий ступінь, наукове звання, ініціали, прізвище)

Зав. кафедри _____ к.п.н., доцент В.В. Бурдун
(підпис) (посада, науковий ступінь, наукове звання, ініціали, прізвище)

Лубни – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ТЕХНОЛОГІЙ І ТОРГІВЛІ

КАФЕДРА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, РЕСТОРАННОГО І ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Затверджую:
Директор навчально-наукового
інституту технологій і торгівлі

_____Потапенко Е.В.

Індивідуальний план здобувача
щодо виконання кваліфікаційної роботи

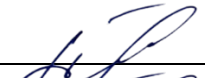
Ларін Євгеній Олегович
(прізвище, ім'я, по батькові магістранта)

1. Навчально-науковий інститут технологій і торгівлі
2. Спеціальність Професійна освіта. Транспорт
3. Кафедра професійної освіти, ресторанного і туристичного бізнесу
4. Науковий керівник Каролоп Олена Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

5. Тема кваліфікаційної роботи
Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.*(в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті»)*

6. Термін подання роботи на кафедру 22.12.2025 року

№	***Заходи***	***Термін виконання***	***Відмітка про виконання***
1	Вибір теми магістерської роботи, вивчення наукової літератури, затвердження теми й керівника.	*27.10.2024*	
2	Отримання консультації в керівника, вивчення наукової літератури, розробка плану роботи, визначення об'єкта, предмета, мети, завдань дослідження, критеріїв оцінювання.	*17.11.2024*	

3	Робота над теоретичною частиною магістерської роботи, аналіз літературних джерел. Розробка та апробація методики дослідно-експериментальної роботи.	*08.12.2024*	
4	Подання теоретичної частини випускної кваліфікаційної роботи для першого читання науковим керівником.	*12.01.2025*	
5	Усунення зауважень, урахування рекомендацій наукового керівника, подання теоретичної частини магістерської роботи на друге читання.	*09.02.2025*	
6	Проведення експериментальної роботи. Поетапний аналіз та обговорення її результатів.	*06.04.2025*	
7	Подання першого варіанта дослідно-експериментальної частини магістерської роботи на перевірку науковому керівникові.	*11.05.2025*	
8	Урахування рекомендацій наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, проведеними під час практики, підготовка варіанта роботи до попереднього захисту роботи на кафедрі.	*04.09.2025*	
9	Попередній захист роботи на кафедрі.	*25.09.2025*	
10	Доопрацювання магістерської роботи з урахуванням рекомендацій після попереднього захисту роботи на кафедрі.	*09.10.2025*	
11	Подання магістерської роботи науковому керівникові та рецензентові на підготовку відгуку й рецензії.	*01.11.2025*	
12	Подання на кафедру остаточного варіанта магістерської роботи, підписаного магістрантом, науковим керівником і рецензентом.	*22.12.2025*	

Здобувач вищої освіти _____ **Ларін Є.О.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Каролоп О.О.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: «Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О *(в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті»)*»

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, який містить 48 позицій. Загальний обсяг роботи 73 сторінки, основний зміст роботи викладено на 57 сторінках.

Ключові слова: фахова підготовка, дослідницька компетентність, педагогічний потенціал, педагогічні умови, інноваційні методи, професійна підготовка, організаційно-педагогічні умови.

Об’єкт дослідження. Процес формування дослідницької компетентності у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Предмет дослідження. Організаційно-педагогічні умови формування дослідницької компетентності у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Мета дослідження. Визначити, обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємодоповнюючих методів: т*еоретичні***:** аналіз, синтез, узагальнення, порівняння наукових джерел для визначення теоретичних засад дослідження; е*мпіричні:* педагогічне спостереження, бесіди, анкетування для діагностики рівня сформованості дослідницької компетентності; *експериментальні:* педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої методики; *статистичні:* методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.

Наукова новизна полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці методики формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, а також у визначенні педагогічних умов, що сприяють її ефективності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їхнього використання викладачами закладів вищої освіти для вдосконалення навчальних програм та формування дослідницьких навичок у здобувачів, що сприятиме якісній підготовці майбутніх викладачів в ЗП(ПТ)О.

ANNOTATION

The topic of the qualification work: «Formation of Research Competence in Future Vocational Education Teachers ***(in the process of mastering the educational component 'Innovative Technologies in Vocational Education)»***

The qualification paper consists of an introduction, two chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, and a list of references comprising 48 sources. The total volume of the paper is 73 pages, with the main content presented on 57 pages.

Object of the research: The process of forming research competence in future vocational education teachers.

Subject of the research: Organizational and pedagogical conditions for the formation of research competence in future vocational education teachers.

Purpose of the research: To define, substantiate, and experimentally verify the methodology for forming research competence in future vocational education teachers.

Research methods: To address the set objectives, a complex of complementary methods was used: *theoretical:* analysis, synthesis, generalization, and comparison of scientific sources to determine the theoretical foundations of the study; *empirical:* pedagogical observation, interviews, and surveys to diagnose the level of research competence formation; *experimental:* pedagogical experiment to test the effectiveness of the developed methodology; *statistical:* methods of mathematical statistics for quantitative and qualitative analysis of experimental data.

Scientific novelty lies in the theoretical substantiation and development of a methodology for forming research competence in future vocational education teachers, as well as in identifying pedagogical conditions that enhance its effectiveness.

Practical significance of the obtained results is in their potential application by higher education instructors to improve curricula and foster research skills in students, thereby contributing to the quality preparation of future vocational education teachers.

Keywords: professional training, research competence, pedagogical potential, pedagogical conditions, innovative methods, vocational education, organizational and pedagogical conditions.

ЗМІСТ

ВСТУП…… 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗП(ПТ)О……..……. 11

1.1. Дослідницька діяльність як інтегративна складова фахової підготовки майбутніх фахівців професійної освіти…… 11

1.2. Сутність та структура дослідницької компетентності майбутніх фахівців…… 19

1.3. Педагогічні парадигми та організаційні умови формування дослідницької компетентності майбутнього викладача професійної освіти ……..……..…….. 22

Висновки до розділу 1……... 32

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗП(ПТ)О *(в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті»)* **……. 34**

2.1. Методичні засади розвитку дослідницької компетентності компетентності майбутніх викладачі ЗП(ПТ)О …….. 34

2.2. Педагогічний експеримент: організація та аналіз ефективності... 45

Висновки до розділу 2……... 52

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ…….. 54

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 58

ДОДАТКИ……... 65

ВСТУП

Актуальність проблеми. У сучасних умовах суспільного розвитку, що характеризується стрімким технологічним прогресом та інноваційними викликами, ключовим завданням вищої освіти є підготовка фахівців, здатних не лише ефективно працювати, а й постійно вдосконалювати свої професійні навички та генерувати нові знання. Науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти стає визначальним чинником у формуванні активної, творчої та креативної особистості. Це дозволяє майбутнім викладачам не просто адаптуватися до змін, а й прогнозувати результати своєї діяльності, приймати нестандартні рішення та ефективно розв'язувати складні завдання.

Значення залучення здобувачів вищої освіти до науково-дослідної діяльності зростає, оскільки саме вона є основою для розвитку дослідницьких компетентностей та компетентності. Ці навички є невід'ємною частиною професійної підготовки сучасних викладачів професійно-технічної освіти.

Питання розвитку дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти вже тривалий час є предметом вивчення українських та зарубіжних науковців. Різноманітні аспекти науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти досліджували такі науковці, як С. Балашова, С. Буднік, Н. Гавриш, С. Гончаренко, Н. Дівінська, С. Кравченко, В. Морозов [1, 4, 9, 11, 14, 22, 28]. Специфіку формування дослідницьких компетентностей розглядали В. Грубінко, С. Дудар, Л. Кандалова, О. Лучанінова, С. Сисоєва, В. Стинська, В. Федорчук та інші [13, 15, 16, 24, 39, 40].

Водночас, проблема формування дослідницької компетентності саме у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, а також особливості її розвитку через вивчення конкретних дисциплін, зокрема «Інноваційні технології в професійній освіті», залишається недостатньо вивченою. Ця теоретична та практична потреба і зумовила вибір теми дослідження.

Пошук найбільш ефективних шляхів розв’язання окресленої проблеми зумовив вибір теми магістерського дослідження**: «Формування дослідницької**

компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О *(в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті»)*».

Мета дослідження. Визначити, обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування дослідницької компетентності у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Відповідно до мети сформульовано **основні завдання дослідження:**

1. Проаналізувати сутність та структуру дослідницької компетентності як ключової якості викладача.
2. Педагогічні підходи до розвитку дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.
3. Методичні засади розвитку дослідницької компетентності майбутніх викладачі ЗП(ПТ)О.
4. Провести експериментальне дослідження щодо формування дослідницької компетентності у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О та проаналізувати його результати.

Об’єкт дослідження. Процес формування дослідницької компетентності у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Предмет дослідження. Організаційно-педагогічні умови формування дослідницької компетентності у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємодоповнюючих методів:

- *Теоретичні***:** аналіз, синтез, узагальнення, порівняння наукових джерел для визначення теоретичних засад дослідження.
- *Емпіричні:* педагогічне спостереження, бесіди, анкетування для діагностики рівня сформованості дослідницької компетентності.
- *Експериментальні:* педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої методики.
- *Статистичні:* методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.

Наукова новизна полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці методики формування дослідницької компетентності, а також у визначенні педагогічних умов, що сприяють її ефективності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їхнього використання викладачами закладів вищої освіти для вдосконалення навчальних програм та формування дослідницьких навичок у здобувачів, що сприятиме якісній підготовці майбутніх викладачів професійної освіти в ЗП(ПТ)О.

Інформаційну базу дослідження становлять: нормативно-правові акти України, якими визначено необхідність якісної підготовки майбутніх фахівців в освітньому процесі ЗВО – Закони України «Про вищу освіту» [35], Концепція реалізації державної політики у сфері професійної освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року [21] та інш.

Апробація результатів дослідження. За результатами проведеного кваліфікаційного дослідження було опубліковано статтю.

Структура та обсяг. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (48 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінку, з них 53 сторінки – основний текст. Робота містить 9 таблиць, 3 рисунки та 4 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗП(ПТ)О

1.1. Дослідницька діяльність як інтегративна складова фахової підготовки майбутніх фахівців професійної освіти

У сучасному освітньому просторі, що стрімко трансформується, науково-дослідна діяльність виходить за рамки допоміжної функції та стає фундаментальною основою для підготовки фахівців. Це особливо актуально для майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, яким необхідно не лише володіти знаннями, але й бути готовими до постійного оновлення своєї професійної компетентності [5, 12]. НДД є потужним інструментом, що сприяє формуванню системного мислення, креативності, здатності до аналізу та вирішення проблем, що є критично важливим для успішної педагогічної кар'єри [21, 25].

Закон України «Про вищу освіту» (Розділ XI «Наукова, науково-технічна, мистецька та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти») наголошує на невід’ємній складовій освітнього процесу наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Згідно зі статтею 42, мета цієї діяльності полягає у здобутті нових наукових знань шляхом проведення досліджень, спрямованих на створення та впровадження конкурентоспроможних технологій та видів продукції, що забезпечують інноваційний розвиток суспільства та підготовку фахівців інноваційного типу. Ключовими завданнями такої діяльності є:

- отримання конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів;
- застосування нових наукових знань під час підготовки фахівців;
- формування сучасного наукового кадрового потенціалу, здатного забезпечити розробку та впровадження інноваційних наукових розробок [41].

Згідно із Законом, науково-дослідна діяльність у закладах вищої освіти є обов'язковою та невід'ємною частиною освітнього процесу [42]. Її основна мета – отримання нових знань і їх застосування для створення

конкурентоспроможних технологій та підготовки фахівців інноваційного типу. Це підкреслює, що науково-дослідна діяльність є не просто академічною вправою, а механізмом, що забезпечує інтеграцію науки, освіти та виробництва [43].

Сучасний етап розвитку вищої освіти України ставить перед освітніми закладами завдання підготовки інтелектуально розвинених, духовно багатих та творчих особистостей, здатних ефективно функціонувати в умовах динамічних суспільно-економічних змін.

Підготовка конкурентоспроможних фахівців у системі вищої освіти є одним із пріоритетних завдань ЗВО. Сучасний ринок праці вимагає від спеціалістів не лише ґрунтовних фахових знань, а й здатності до самостійного пошуку, аналізу та генерування нової інформації. Це висуває на перший план науково-дослідну роботу як ключовий елемент освітнього процесу.

Науково-дослідна робота у ЗВО є невід'ємною частиною освітньої діяльності, що впливає на розвиток цілісної особистості здобувача вищої освіти. Її роль полягає не лише у формуванні професійних навичок, але й у вихованні критичного мислення, творчого підходу та здатності до інновацій. Залучення здобувачів вищої освіти до наукових досліджень сприяє їхній активній участі у пізнавальній діяльності, що, своєю чергою, стимулює розвиток особистісних якостей, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Вітчизняні науковці підкреслюють важливість НДР у формуванні професійних якостей майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О. Так, О. Повідайчик зазначає, що науково-дослідна робота сприяє формуванню у майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О умінь планувати та організовувати науковий пошук, аналізувати отримані дані та презентувати результати [34]. В. Шейко розглядає НДР як засіб розвитку інтелектуального потенціалу та формування наукового світогляду, що є необхідним для будь-якого сучасного фахівця [44]. Закордонні дослідники, зокрема Amirova A., акцентують увагу на тому, що участь у дослідницьких проєктах допомагає майбутнім викладачам ЗП(ПТ)О набути

навичок командної роботи, комунікації та розв'язання проблем, що є ключовими для успішної кар'єри [46]. Так, Petrenko V. вказує на прямий зв'язок між залученням майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О до НДР та їхньою успішністю у майбутньому працевлаштуванні [47].

З огляду на специфіку підготовки майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, НДР набуває особливого значення. НДР дозволяє майбутнім викладачам не тільки оволодіти фаховими знаннями, а й осмислити методику їх викладання, що робить їх здатними до постійного оновлення свого педагогічного арсеналу. Таким чином, НДР виступає не просто як допоміжний інструмент, а як фундаментальна складова професійної підготовки майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Особливістю фахової підготовки майбутніх фахівців професійної освіти є її комплексність, послідовність та спрямованість на професіоналізацію. Реалізація цієї комплексності забезпечується формуванням низки ключових професійних умінь, серед яких чільне місце посідає розвиток дослідницьких компетентностей. Вони безпосередньо пов'язані з організацією та здійсненням науково-дослідної діяльності у закладах вищої освіти (ЗВО).

Для глибшого розуміння проблеми формування дослідницьких компетентностей, необхідно розглянути зміст ключових понять: «уміння», «дослідницькі уміння» та «формування дослідницьких компетентностей».

Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» та «Тлумачному словнику української мови» поняття «дослідницький» трактується як «пов'язаний з науковим дослідженням», а «уміння» – як «здобута на основі досвіду, знання здатність належно робити що-небудь» [6].

У словнику «дослідницька діяльність» «дослідницькі уміння» визначаються як «свідоме володіння сукупністю операцій, які є способами здійснення розумових й дослідницьких дій, складових дослідницької діяльності, успішність формування й виконання яких залежить від раніше набутих умінь» [24].

Так, В. Морозов трактує «дослідницьку діяльність» як «особливий вид діяльності, що породжується внаслідок функціонування механізму пошукової активності і будується на основі її дослідницької поведінки» [28].

Науковець Ю. Волинець розглядає поняття «дослідницькі уміння» у двох аспектах:

1. як властивість особистості, що характеризує здатність до пошуково-перетворюючої діяльності в освітньому процесі;

2. як здатність здобувача здобувати нові знання, уміння і навички, які сприяють його професійному розвитку і саморозвитку [8].

Науковець Райхман Є. наголошує: «Дослідницькі вміння ми тлумачимо як сукупність систематизованих знань, умінь і навичок особистості, поглядів і переконань, що визначають функціональну готовність здобувача вищої освіти до творчого пошукового рішення пізнавальних задач» [38].

Дослідження наукових напрацювань дозволяє дійти висновку, що сутність та зміст дослідницьких компетентностей, головним чином, визначаються через дослідницьку діяльність. Теоретичний аналіз проблеми формування дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти дає змогу виявити численні фактори, які впливають на розвиток та ефективність їхньої наукової діяльності. Всі ці фактори можна систематизувати у кілька груп: (табл. 1.1).

Соціальні чинники та державна підтримка освіти й науки. Одна з ключових соціальних передумов розвитку системи вищої освіти та наукової діяльності – це активна участь держави у формуванні сприятливої політики. До основних напрямів державного впливу належать:

- модернізація загальноосвітньої школи;
- підтримка базових наукових досліджень;
- стимулювання попиту на інтелектуальні продукти;
- оновлення законодавчої бази, що регулює наукову сферу;
- підвищення рівня якості та престижності вищої освіти;
- популяризація ролі науковців у суспільстві та зміцнення іміджу науки;

- підтримка діяльності Національної академії наук України;
- розширення наукових контактів;
- активне просування здобувач вищої освітиських наукових ініціатив.

Таблиця 1.1.

Фактори, що впливають на науково-дослідну діяльність здобувачів вищої освіти

Група факторів	Характеристика фактора
1. Соціальні	• Державна політика (підтримка освіти, нормативно-правова база) • Фінансування (бюджетне, позабюджетне) • Престиж науки та освіти. • Мотивація • Інтерес до НДД • Інтелектуальний розвиток • Ціннісні орієнтації здобувача вищої освіти
2. Соціально-психологічні та особистісні	•Якість освітніх программ •Навчально-методичне забезпечення •Рівень кваліфікації викладачів •Наявність індивідуального підходу •Соціально-економічний статус
3.Організаційні (рівень ЗВО)	•Державна підтримка •Ефективна організація НДД •Системний підхід (цілі, завдання, компоненти, критерії) •Інформаційне забезпечення (доступ до ресурсів, технологій) •Професіоналізм викладачів •Індивідуальний підхід (залучення з здобувачів вищої освти, постійна тема, практична спрямованість, наукове керівництво). •Престиж науки в суспільстві

Фінансування як основа ефективної наукової діяльності. Стабільне, повноцінне та достатнє фінансування є визначальним чинником для успішного функціонування здобувач вищої освітиської науково-дослідної роботи. Під фінансовою підтримкою науки у вишах мається на увазі один із напрямів загальної економічної політики держави в освітній сфері, який окреслює:

- стратегічні цілі;
- принципи реалізації;
- основні форми та механізми фінансування наукових процесів у закладах вищої освіти.

У вузькому розумінні – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення наукових структур фінансовими ресурсами та їх ефективне використання для збереження й розвитку наукового потенціалу.

Фінансування здобувач вищої освітиських досліджень у ЗВО передбачає:

- виділення коштів із бюджету відповідно до напрямів підготовки фахівців;
- впровадження багатоканальної системи фінансування, яка поєднує державні та позабюджетні джерела;
- вдосконалення процедур розподілу, використання та контролю фінансових потоків;
- створення мотиваційних механізмів для здобувачів вищої освіти і викладачів, які залучені до наукової роботи.

Одним із пріоритетних напрямів реалізації фінансової політики є використання різноманітних джерел фінансування, що дозволяє:

- гарантувати фінансування освітніх програм за державним замовленням;
- забезпечити мінімальний рівень бюджетного фінансування ЗВО з урахуванням інфляційних змін;
- підтримувати матеріально-технічну базу закладів;
- розвивати фінансову автономію та відповідальність ЗВО у наданні освітніх і наукових послуг;
- залучати додаткові кошти через освітні кредити та оплату навчання;
- використовувати ресурси місцевих бюджетів;
- встановлювати оплату праці викладачів відповідно до їх професійного рейтингу.

Соціально-психологічні та особистісні фактори:

- Соціально-економічний статус сім'ї здобувача.
- Особливості сімейної соціалізації.
- Рівень інтелектуального розвитку.
- Система ціннісних орієнтацій та мотивація вибору трудової й наукової діяльності [11].

Фактори організації науково-дослідної діяльності на рівні ЗВО:

- Ефективна організація НДД, що може компенсувати недоліки зовнішнього впливу (наприклад, недостатня увага з боку державних структур).
- Системний підхід до організації та розвитку НДД, який передбачає:
  - Визначення сучасних цілей і завдань НДД.
  - Комплексне охоплення всіх видів наукової роботи здобувачів.
  - Оптимальне поєднання самостійної діяльності здобувачів з формами її регламентації.
  - Єдині вимоги та критерії оцінки результатів відповідно до державних освітніх стандартів.

Системний підхід передбачає визначення і облік умов зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування закладу вищої освіти, ситуації, що склалася, правової бази вищої професійної освіти, цілей і проблем наукової діяльності, видів її здійснення, інших факторів, що впливають на організацію і ведення наукової роботи у вишах. Сучасні умови функціонування ЗВО:

- *Зовнішнє середовище:* розвиток ринкових відносин, зміна структури потреб у фахівцях, трансформація системи управління освітою [44].
- *Внутрішнє середовище:* перебудова структури та змісту освітніх програм, орієнтація на ринкову економіку та інтереси регіону, академічна свобода та господарська самостійність ЗВО [16].

Інформаційне забезпечення наукових досліджень здобувачів вищої освіти відіграє ключову роль. Це включає наявність сучасних інформаційних технологій, вільний доступ до наукової інформації (як вітчизняної, так і

зарубіжної) через мережу Інтернет та традиційні джерела, а також доступ до сучасних виробничих та навчальних технологій.

Підвищення професіоналізму викладачів є ще одним важливим фактором, що створює основу для ефективної організації освітнього процесу та використання нових освітніх технологій.

Фактори, що впливають на наукову активність здобувачів. Активізація науково-дослідної роботи здобувачів залежить від багатьох чинників, серед яких провідне місце посідає інтерес до пізнання, що формується на основі усвідомленої мотивації. Мотиви, інтереси та потреба в пізнанні є необхідними умовами для науково-дослідної діяльності.

Мотиваційна структура наукової діяльності, за дослідженнями Лучанінова О. [24], включає:

- *Зовнішні мотиви:* бажання зайняти певне місце в житті, бути корисним членові суспільства, заслужити схвалення, підготуватися до майбутньої професії, уникнути незадовільної оцінки.
- *Внутрішні мотиви:* інтерес до процесу навчання, до змісту матеріалу, бажання отримати більше знань, задоволення від роботи, прагнення до систематизації знань, інтерес до сутності явищ, до самостійного виконання роботи, до подолання труднощів.

Отже, сформованість у здобувачів вищої освіти здатності до науково-дослідної діяльності забезпечується їх *системною науково-предметною підготовкою,* впровадженням різноманітних підходів до організації НДР, а також цілеспрямованим формуванням дослідницьких компетентностей.

1.2. Сутність та структура дослідницької компетентності майбутніх фахівців

У зв'язку з сучасними суспільно-трансформаційними змінами, освітня діяльність потребує нових підходів до організації освітнього процесу. Ключовим інструментом для забезпечення інтелектуального розвитку здобувачів освіти стає науково-дослідна робота (НДР). Вона є ефективним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти та сприяє формуванню наукового підходу та здатності до розв'язання складних завдань.

Реформування професійно-технічної освіти, що є частиною сучасних освітніх завдань, вимагає оновлення змісту професійної підготовки. Цей процес неможливий без залучення здобувачів, майбутніх викладачів ЗТ (ПТ)О до НДР, оскільки саме вона дозволяє інтегрувати новітні досягнення науки і техніки в освітні програми. Участь у наукових дослідженнях допомагає здобувачам не просто засвоювати знання, а й генерувати їх, що є критично важливим для підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Це особливо стосується підготовки майбутніх викладачів професійно-технічної освіти, оскільки технічний прогрес істотно змінює не лише вимоги до професій, але й до педагогів, які їх викладають. Від майбутнього викладача вимагається не лише передача знань, а й вміння адаптуватися до змін, діагностувати складні проблеми, працювати з новітніми системами та постійно вдосконалювати свої знання.

Якісний викладач повинен вміти адаптуватися до постійно змінюваних умов і вдосконалювати власні компетенції. Це визначає мету та зміст його професійної підготовки. Якщо зміст освітнього матеріалу та методи не відповідатимуть сучасним вимогам, то випускники не зможуть бути конкурентоспроможними на ринку праці. Рівень кваліфікації фахівців стає важливим економічним фактором, який набуває не тільки господарського, а й соціального значення, а професійна майстерність стає стратегічним капіталом держави [40].

Сучасні наукові дослідження не містять єдиної систематизованої дефініції поняття «дослідницька компетентність». Однак, більшість науковців сходяться на думці, що це інтегративна, цілісна якість особистості, яка поєднує в собі знання, вміння, навички та особистісні якості, див. табл.1.2. [10].

Отже, узагальнюючи визначення науковців, можна зробити висновок, що дослідницька компетентність є надзвичайно важливою для здобувачів вищої освіти і формується протягом навчання.

Таблиця 1.2.

Концептуальні підходи до визначення дослідницької компетентності

Автор	Визначення дослідницької компетентності
Л. Карпова	Інтегрована особистісно-професійна якість, що відображає мотивацію до наукового пошуку, володіння методологією, сформованість особистісних якостей, необхідних для власної дослідницької траєкторії та залучення здобувачів вищої освіти до дослідницької роботи. (Л. Карпова) [17, с. 88];
М. Головань	Цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує знання, вміння, навички, досвід, ціннісні ставлення та особистісні якості, що проявляється у готовності та здатності здійснювати дослідницьку діяльність для отримання нових знань. (М. Головань) [10, с. 61];
С. Сисоєва	Інтегрована особистісно-професійна якість, що відображає мотивацію до наукових пошуків, сформовані знання та вміння, володіння методологією та інформацією, а також особистісні якості щодо творчої та інноваційної діяльності. (С. Сисоєва) [39, с. 60];
С. Кравченко	Інтеграційна якість, що проявляється в готовності фахівця здійснювати активну дослідницьку діяльність, володіючи знаннями з методології та методів дослідження, вмінням визначати суть, мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, аналізувати результати, готувати публікації та прагненням до саморозвитку. (С. Кравченко) [22, с. 267].

Метою її формування є розвиток критичного мислення, аналітичних навичок та здатності до систематизації та інтерпретації інформації, що сприяє якісному проведенню досліджень та відкриттю нових знань. Сформованість цієї компетентності сприяє якості науково-педагогічного дослідження, залученню здобувач вищої освітиа до позиції дослідника, розвитку його творчих здібностей, пізнавальних інтересів, а також підвищенню ефективності та якості освітнього процессу [24].

Структура дослідницької компетентності майбутнього викладача ЗТ(ПТ)О включає кілька взаємопов'язаних компонентів [10] :

- *Мотиваційно-ціннісний:* відображає систему цінностей, потреб і мотивацій, які лежать в основі дослідницької діяльності.
- *Когнітивний:* включає систему наукових знань, а також методологічні, професійні та міжосвітня компонентарні аспекти.
- *Діяльнісно-практичний:* передбачає вміння використовувати методи дослідження, обробляти дані, аналізувати наукові факти та впроваджувати результати в практику.
- *Рефлексивний:* відображає вміння усвідомлювати та оцінювати процес і результат власної дослідницької діяльності, а також здатність до саморегуляції.
- *Інформаційно-комунікаційний:* охоплює володіння методами збору, обробки та аналізу даних, а також вміння працювати з різноманітними джерелами інформації.
- *Комунікативний:* передбачає вміння працювати з респондентами та співпрацювати з колегами.
- *Особистісно-творчий:* відображає рівень розвитку творчих якостей особистості.

Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗТ(ПТ)О відбувається системно. В ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в освітньо-професійній програмі другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта», спеціалізацією 015.38

«Транспорт» передбачено освітні компоненти «Методологія науково-педагогічних досліджень», «Методика викладання фахових дисциплін в закладах професійної освіти», «Інноваційні технології в професійній освіті», «Сучасні методи та системи діагностування транспортних засобів», «Інноваційні технології в галузі транспорту», «Педагогічна практика» тощо. Навчання охоплює методику підготовки наукових статей, доповідей, есе та підготовку науково-дослідної робот – виконання кваліфікаційної роботи. Це включає вміння майбутнього викладача ЗТ(ПТ)О:

- планувати та реалізовувати наукові дослідження;
- розробляти комплексні наукові проєкти;
- аналізувати та узагальнювати результати наукових досліджень;
- використовувати сучасні інструменти та технології пошуку інформації.

Дослідницька компетентність є ключовою для майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, оскільки вона забезпечує їхню готовність до безперервного професійного розвитку та адаптації до інновацій. Сучасні освітні програми системно підходять до її формування, інтегруючи теоретичні знання з практичними навичками проведення досліджень. Структура дослідницької компетентності включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивний, комунікативний та особистісно-творчий компоненти. Викладачам необхідно володіти дослідницькою компетентністю, щоб не лише передавати знання, а й навчати здобувачів критичному мисленню, вмінню вирішувати проблеми та створювати власні освітні продукти, що відповідатимуть потребам ринку праці.

1.3. Педагогічні парадигми та організаційні умови формування дослідницької компетентності майбутнього викладача професійної освіти

Сучасна система професійної (професійно-технічної) освіти перебуває в процесі глибоких трансформацій, зумовлених динамічними змінами на ринку праці та суспільними вимогами до якості фахової підготовки. У цій новій

парадигмі роль педагога еволюціонує: він перестає бути виключно транслятором готових знань, а перетворюється на активного суб'єкта інноваційної діяльності, що володіє здатністю до постійного самовдосконалення та науково-педагогічного пошуку. Ця зміна є не лише бажаною, а й необхідною умовою для якісного професійного становлення майбутнього фахівця. Активне залучення професорсько-викладацького складу до науково-дослідної роботи дозволяє інтегрувати в освітній процес найновіші досягнення наукової думки, що суттєво підвищує його ефективність та якість, робить освіту конкурентоспроможною [30].

Ключовим компонентом, що визначає готовність педагога до цієї нової ролі, є його дослідницька компетентність. Вона розглядається як інтегрована особистісно-професійна якість, яка поєднує мотивацію до наукового пошуку, володіння методологією педагогічного дослідження та здатність до творчої й інноваційної діяльності. Структура цієї компетентності є багатокомпонентною, що відображає складність самого процесу наукового пізнання. До її ключових складових належать:

- *Когнітивний компонент,* що передбачає глибокі теоретичні знання методології дослідження.
- *Діагностичний компонент,* який відповідає за вміння аналізувати та ідентифікувати проблеми, формулювати мету, завдання і гіпотези дослідження.
- *Проєктивно-конструктивний компонент,* що відображає здатність до планування та організації наукового пошуку.
- *Технологічний компонент,* який охоплює практичне володіння методами збору, обробки й аналізу даних.
- *Рефлексивний компонент,* що дозволяє аналізувати, оцінювати та коригувати процес і результати власної дослідницької діяльності.
- *Комунікативний компонент,* що формує вміння публічно представляти отримані результати, грамотно вести дискусію та аргументувати власну позицію.

Традиційна модель освіти, орієнтована на передачу готових знань, нерідко призводить до недостатнього використання дослідницьких технологій у навчанні та певної пасивності здобувачів освіти. Однак, такий стан є не стільки проблемою індивідуальної інертності, скільки системним наслідком застарілих методик, які не передбачають активної позиції здобувач вищої освітиа. Вихід з цієї ситуації полягає не в простому стимулюванні, а в принциповій зміні підходу: замість того, щоб бути об'єктом впливу, майбутній фахівець має стати повноцінним суб'єктом дослідження. Цей перехід вимагає цілісного впливу на всі компоненти дослідницької компетентності, оскільки формування, наприклад, лише інформаційного вміння (здатність працювати з джерелами) без розвитку навичок проєктування та рефлексії не приведе до повного її становлення. Кожен компонент є взаємозалежним, і лише їх розвиток у комплексі забезпечує повноцінне становлення педагога-дослідника [31].

Ефективне формування дослідницької компетентності досягається не лише за рахунок поглиблення теоретичних знань, а й через впровадження інтерактивних та практико-орієнтованих педагогічних технологій, які переносять акцент з передачі знань на їх активне здобуття. Ці підходи є основою для реалізації творчого потенціалу майбутніх викладачів.

Технологія проблемно-орієнтованого навчання (ПОН) ґрунтується на концепції, згідно з якою проблема є відправною точкою для здобуття знань. Цей підхід відповідає педагогічному принципу, що «поганий вчитель викладає істину, хороший – вчить її знаходити». Процес реалізації ПОН включає кілька ключових етапів:

1. *Формування навчальних груп*, де здобувачі освіти розподіляють ролі та налагоджують співпрацю.

2. *Презентація проблеми*, під час якої групи ідентифікують її та формулюють супутні питання.

3. *Генерування ідей* через «мозковий штурм» для накопичення знань та висунення гіпотез щодо можливих рішень.

4. *Самостійне вивчення проблеми*, де відбувається пошук інформації та розширення проблемних запитань.

5. *Синтез і застосування нових знань*, під час якого здобувачі освіти обмінюються накопиченою інформацією та систематизують її для вирішення початкової проблеми.

Кейс-метод є одним із провідних інструментів для реалізації ПОН. Кейс – це опис конкретної ситуації, що мала місце в реальній практиці та містить певну проблему, яка потребує вирішення. Використання кейсів дає можливість застосовувати теоретичні знання для аналізу дослідницьких ситуацій, формувати навички оцінювання, пошуку інформації та розробки багатоваріантних підходів. Залежно від мети, кейси можуть бути навчальними (для відпрацювання навичок), практичними (для моделювання реальних ситуацій) або науково-дослідними, що безпосередньо включає здобувач вищої освітиа в дослідницьку діяльність [37].

Проєктна технологія виникла як «метод проблем», запропонований Дж. Дьюї, і передбачає організацію навчання на основі цілеспрямованої діяльності здобувача освіти, що відповідає його особистим інтересам. *Проєктна діяльність* спрямована на розв’язання конкретної проблеми з реального життя, що робить процес навчання осмисленим та значущим. Вона орієнтована на самостійну роботу здобувачів вищої освіти, що може здійснюватися індивідуально, в парах або групах.

Проєктна діяльність є надзвичайно ефективним засобом розвитку *дослідницьких компетентностей*, оскільки передбачає використання дослідницьких прийомів: збір інформації, її аналіз з різних точок зору, висунення гіпотез та вміння дійти висновків. Виконання проєктів, що потребують інтеграції знань з різних галузей науки, сприяє розвитку комплексного, а не фрагментарного мислення.

Формування дослідницьких компетентностей не може бути зведене до окремих, ізольованих занять. Воно має бути системно інтегроване в освітній процес на різних рівнях. Така інтеграція забезпечує комплексне розглядання

проблем та одночасну реалізацію завдань щодо формування компетентності у всіх сферах життєдіяльності [33].

Інтеграція реалізується за кількома напрямами:

- *Навчально-дослідна робота:* Систематичне включення пошукових завдань у вивчення фахових дисциплін. Цей підхід дає можливість запобігти догматичному накопиченню інформації та сприяє формуванню творчого потенціалу.
- *Міжосвітня компонентарна інтеграція:* Зміст навчальних курсів має бути адаптований до специфіки майбутньої професії та використовувати міжпредметні зв'язки, що відповідає вимогам наукового дослідження.
- *Науково-дослідна робота здобувачів освіти (НДРЗО).* Залучення до НДРЗО, зокрема до участі в олімпіадах, конкурсах (наприклад, МАН) та наукових конференціях. Це не лише поглиблює теоретичну підготовку, а й розвиває комунікативні та презентаційні навички, що є важливим для самореалізації та соціалізації особистості.

Проблемно-орієнтоване навчання та проєктна діяльність не є конкуруючими, а є взаємодоповнюючими технологіями. Загальне коріння у «методі проблем» Дж. Дьюї свідчить про їхню глибоку педагогічну спорідненість. Проблемно-орієнтоване навчання може слугувати початковою фазою, що допомагає здобувач вищої освітиам ідентифікувати проблему, а проєктна діяльність стає логічним продовженням, де ця проблема вирішується в рамках комплексного завдання. Кейс-метод, у свою чергу, може бути стартовим механізмом для обох технологій, пропонуючи реальну ситуацію для аналізу. Таким чином, їх комплексне та послідовне застосування забезпечує найбільш ефективний та багатосторонній розвиток дослідницької компетентності (табл.1.2).

Ефективна реалізація інноваційних підходів вимагає від викладача кардинальної зміни професійної ролі. Він повинен перетворитися з

авторитетного джерела готових знань на фасилітатора, наставника та консультанта, який спрямовує, а не диктує, процес пізнання.

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика провідних педагогічних технологій формування дослідницької компетентності майбутнього викладача

Технологія	Основний принцип	Етапи реалізації	Роль викладача	Ключові результати
Проблемно-орієнтоване навчання	Навчання через вирішення проблеми	Формування груп, Презентація проблеми, Генерування ідей, Самостійне вивчення, Синтез	Фасилітатор, консультант, керівник	Розвиток критичного мислення, самостійності, комунікації
Проєктна діяльність	Навчання через цілеспрямован у діяльність	Оформлення задуму, Розробка плану, Робота за планом, Підбиття підсумків	Фасилітатор, консультант, керівник	Застосування знань у реальному житті, творчість, інтеграція знань
Кейс-метод	Навчання через аналіз реальних ситуацій	Знайомство з кейсом, Аналіз змісту, Обговорення, Формування рішень	Консультант, організатор дискусії	Формування вмінь оцінювати ситуацію, шукати інформацію, розробляти багатоваріантні підходи

Успішність впровадження дослідницьких технологій залежить не лише від технічної, а й від психологічної готовності самого педагога до цієї нової ролі. Це потребує від викладача володіння широким спектром фасилітаційних умінь, як-от: уважно слухати та спостерігати за ходом роботи здобувачів вищої освіти, налагоджувати плідну комунікацію, аналізувати та коригувати дії, надавати зворотний зв’язок.

Ключовим аспектом цієї трансформації є розвиток у педагога гуманістичної спрямованості, що передбачає заохочення ініціативи та творчості здобувачів вищої освіти. У своїй діяльності викладач виступає в ролі наставника,

який ділиться знаннями та досвідом, виступає в ролі порадника, допомагає у виборі теми, розробці індивідуального плану роботи та сприяє участі в наукових конференціях.

Зміна ролі викладача супроводжується набуттям нових, комплексних компетенцій, що забезпечують ефективний супровід дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. Серед основних функцій, які виконує викладач-фасилітатор, виділяють:

- *Гносеологічна функція:* Вирішує завдання отримання та накопичення нових знань. Вимагає від викладача творчого оволодіння науковими методами пізнання, знання свого предмету, а також основ педагогіки та психології.
- *Проєктувальна функція:* Пов’язана з проєктуванням цілей, методики і технології викладання, що допомагає здобувач вищої освітиам визначити мету і завдання дослідження.
- *Конструктивна функція:* Включає дії з відбору змісту курсу, форм і методів проведення занять, а також уміння адаптувати їх до аудиторії.
- *Організаційна функція:* Вирішує завдання організації навчально-виховного процесу, зокрема індивідуальної, групової та колективної роботи здобувачів вищої освіти.
- *Комунікативна функція:* Передбачає встановлення доцільних взаємовідносин між учасниками процесу та управління дискусією, активізуючи здобувачів вищої освіти.
- *Виховна функція:* Спрямована на формування особистості здобувача освіти, його соціалізацію та розвиток творчих здібностей.

Ці компетенції не існують ізольовано, а формують синергетичний зв’язок. Наприклад, успішна організація групової роботи здобувачів вищої освіти неможлива без ефективної комунікації, а здатність до проєктування дослідницького завдання ґрунтується на гносеологічних знаннях. Професійна підготовка майбутніх викладачів професійної освіти вимагає системного підходу, що передбачає розвиток усіх зазначених компетенцій, оскільки їх

комплексне застосування є запорукою успіху в супроводі дослідницької діяльності (табл.3.1).

Ефективне формування дослідницької компетентності не є питанням лише індивідуальних зусиль педагога чи здобувача освіти. Воно вимагає створення цілісного комплексу умов, що охоплюють зміст, форми, методи та організаційну структуру освітнього процесу.

Таблиця 1.3

Компетенції викладача-фасилітатора та їх реалізація у науково-дослідній роботі здобувачів вищої освіти

Компетенція викладача	Реалізація в науково-дослідній роботі здобувачів освіти
Гносеологічна	Допомога у виборі теми, постановці проблеми та гіпотези, спираючись на новітні наукові розробки
Проєктувальна	Розробка індивідуального завдання, затвердження плану роботи та погодження методів дослідження
Організаційна	Формування робочих груп для роботи над кейсами, моделювання професійних ситуацій
Комунікативна	Управління дискусією, забезпечення зворотного зв'язку між учасниками, побудова довірливих стосунків
Виховна	Підтримка, заохочення та радість за успіхи підопічного, сприяння його самореалізації

Методологічною основою для усвідомлення цього комплексу є системний підхід, який розглядає педагогічне явище як цілісну систему. Це дозволяє отримати повну інформацію про зміст кожного компонента та його взаємодію з іншими, уникаючи ситуацій, коли рішення в одній сфері створює проблеми в іншій [42].

Педагогічні умови визначаються як сукупність обставин, які забезпечують певний напрямок розвитку педагогічного процесу. Вони є цілісним комплексом заходів, що враховують підтримку сприятливих умов для творчого самовираження та дозволяють досягти передбачених результатів. Для

формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О виділяють такі ключові умови:

- *Мотиваційно-ціннісні умови:* Створення потреби та стійкої позитивної мотивації здобувачів освіти до дослідницької діяльності. Це передбачає не лише заохочення, а й демонстрацію важливості наукового пошуку для майбутньої професії.
- *Змістовно-конструктивні умови:* Інтеграція технологічних можливостей науково-педагогічної діяльності та вимог майбутньої професійної діяльності. Зміст курсів повинен бути адаптований до специфіки професії та використовувати міжпредметні зв'язки.
- *Організаційно-педагогічні умови:* Забезпечення педагогічно доцільних взаємовідносин між викладачами та здобувачами освіти, заснованих на співпраці та взаємному інтересі до дослідження. Важливим є поєднання традиційних та інноваційних форм науково-методичної роботи, спрямованих на самореалізацію викладача.
- *Матеріально-технічні умови:* Забезпечення доступу до бібліотечних ресурсів, оскільки це є важливим чинником формування інформаційної культури та навичок самостійного опрацювання джерел.

Дуальна освіта, що передбачає поєднання теоретичного навчання в закладі освіти з практичним на виробництві, є найвищим рівнем практико-орієнтованої підготовки та створює ідеальне середовище для формування дослідницької компетентності. Ця модель надає унікальні можливості для автентичної дослідницької діяльності. Здобувачі освіти можуть виконувати науково-дослідні теми, кваліфікаційні роботи на актуальні для підприємства теми, надаючи наукові пропозиції для розв’язання реальних виробничих завдань. Це забезпечує безпосередній зв’язок отриманих знань із практикою та посилює діяльнісну основу засвоєння змісту освіти.

Використання дуальної освіти дозволяє реалізувати всі вищезазначені інноваційні методи – проблемно-орієнтоване навчання, проєктну діяльність та

кейс-метод – у найбільш ефективний спосіб. Воно забезпечує доступ до реальних проблем, даних та фахівців з виробництва, що є критично важливим для формування справжніх дослідницьких навичок. Таким чином, дуальна освіта є не просто одним із підходів, а системною рамкою, в якій відбувається комплексна підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних до наукового пошуку та вирішення нестандартних професійних завдань.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що ефективне формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів професійної освіти є ключовим завданням сучасної педагогіки. Цей процес вимагає відходу від традиційної моделі навчання та переходу до інноваційних парадигм, які орієнтовані на активну участь здобувача освіти в пізнавальному процесі.

Загальне положення про те, що недостатнє використання дослідницьких технологій є наслідком пасивності, виявляється надто спрощеним. Насправді, кореневою причиною є існуюча освітня модель, яка не створює умов для ініціативності, та недостатня готовність викладачів до нової ролі наставника-фасилітатора. Успіх залежить від синергії трьох взаємопов'язаних компонентів:

1. *Застосування інноваційних педагогічних технологій,* зокрема проблемно-орієнтованого навчання та проєктної діяльності.

2. *Кардинальна зміна ролі викладача* з транслятора знань на фасилітатора, який володіє комплексними гносеологічними, проєктувальними та комунікативними компетенціями.

3. *Створення цілісної системи організаційно-педагогічних умов,* що забезпечує мотиваційний, змістовий та практичний базис для дослідницької роботи. З огляду на це, рекомендується впровадити такі практичні заходи в закладах професійної освіти:

- *Інтеграція дослідницьких завдань* у зміст усіх фахових дисциплін, що дозволить сформувати системне та міжпредметне бачення.

- *Широке використання проєктних та проблемно-орієнтованих технологій* як основного інструменту навчання, що передбачає вирішення реальних проблем з використанням кейс-методу.
- *Розробка та впровадження програм підвищення кваліфікації* для викладачів, орієнтованих на розвиток їхніх фасилітаційних та наставницьких навичок.
- *Активне розширення співпраці з підприємствами* в рамках дуальної освіти, що дозволить здобувач вищої освітиам виконувати реальні дослідницькі проєкти та отримати автентичний досвід наукового пошуку.

Дотримання цих рекомендацій дозволить трансформувати освітній процес у закладах ЗП(ПТ)О, забезпечивши підготовку не просто кваліфікованих фахівців, а компетентних педагогів-дослідників, здатних до безперервного професійного розвитку та інноваційної діяльності.

Висновки до розділу 1

1. Науково-дослідна діяльність (НДД) є невід'ємною та фундаментальною складовою сучасної професійної підготовки, особливо для майбутніх викладачів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О).

2. Законодавство України (Закон «Про вищу освіту») підтверджує обов'язковість НДД, визначаючи її як мету здобуття нових знань, створення конкурентоспроможних технологій та підготовки інноваційних фахівців, що сприяє інтеграції науки, освіти та виробництва.

3. НДД формує ключові професійні якості: системне мислення, креативність, критичне мислення, аналітичні навички та здатність до розв'язання проблем, що є критично важливим для успішної педагогічної кар'єри та конкурентоспроможності на ринку праці.

4. Вітчизняні та зарубіжні науковці підкреслюють, що залучення до НДР розвиває у майбутніх фахівців практичні навички (планування, аналіз,

комунікація, командна робота, вирішення проблем) та сприяє їхньому професійному зростанню.

5. Для майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О НДД має особливе значення, оскільки дозволяє не тільки опанувати фахові знання, а й осмислити методику їх викладання, забезпечуючи постійне оновлення педагогічного арсеналу та виступаючи як фундаментальна складова їхньої професійної підготовки.

6. Дослідницька компетентність є ключовою для майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, оскільки вона забезпечує їхню готовність до безперервного професійного розвитку та адаптації до інновацій.

7. Структура дослідницької компетентності включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивний, комунікативний та особистісно-творчий компоненти.

8. Викладачам необхідно володіти дослідницькою компетентністю, щоб не лише передавати знання, а й навчати здобувачів критичному мисленню, вмінню вирішувати проблеми та створювати власні освітні продукти, що відповідатимуть потребам ринку праці.

9. Ефективне формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів професійної освіти є ключовим завданням сучасної педагогіки.

10. Формування дослідницької компетентності вимагає відходу від традиційної моделі навчання та переходу до інноваційних парадигм, які орієнтовані на активну участь здобувача освіти в пізнавальному процесі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗП(ПТ)О

2.1. Методичні засади розвитку дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О *(*

в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті»)

Концептуалізація дослідницької компетентності: мета, завдання та ключові компоненти

Дослідницька компетентність у контексті підготовки майбутніх викладачів професійної освіти є ключовою інтегральною якістю, що виходить за межі простого набору знань та вмінь. Вона являє собою єдність теоретичної і практичної готовності фахівця до здійснення науково-дослідницької діяльності, яка спрямована на вдосконалення педагогічної практики. Природа цієї компетентності така, що вона виявляється лише за наявності глибокої особистісної зацікавленості та ціннісно-смислового ставлення до даного виду діяльності. Отже, формування дослідницької компетентності не є прямим наслідком традиційного навчання, а скоріше продуктом цілісної самоорганізації та особистісного зростання здобувача вищої освіти. Це суттєво змінює акценти в освітньому процесі, вимагаючи переходу від пасивної передачі знань до створення умов для активного саморозвитку та здобуття власного дослідницького досвіду.

Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О в ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», є одним із центральних завдань сучасної вищої школи. Освітня компонента «Інноваційні технології в професійній освіті», згідно з робочою програмою, виступає як ключовий інструмент для досягнення цієї мети. Її завдання полягає не лише в передачі теоретичних знань про педагогічну інноватику, а й у формуванні вмінь вирішувати професійні завдання на основі інноваційних підходів.

Мета курсу – орієнтація здобувачів вищої освіти на – інноваційність, педагогічну творчість, самостійність та дослідницьку діяльність.

Концептуально, *дослідницька компетентність* розглядається як інтегральна якість особистості, що включає її готовність до наукового пошуку, володіння методологією дослідження та здатність до творчої діяльності. Вона є не просто результатом навчання, а скоріше наслідком саморозвитку здобувач вищої освітиа, його цілісної самоорганізації та синтезу пізнавального, діяльнісного й особистісного досвіду.

Згідно з визначеними в освітньо-професійній програмі цілями та очікуваними результатами навчання, дослідницька компетентність включає кілька ключових складових:

- *Інтегральна компетентність*, що відображає здатність розв’язувати завдання дослідницького та інноваційного характеру, а також проблеми, що виникають у професійній освіті.
- *Професійна дослідницька компетенція*, яка передбачає володіння загальною методологією наукового дослідження, вміння застосовувати аналіз і синтез. Цей компонент тісно пов'язаний зі здатністю застосовувати та розробляти нові підходи для вирішення проблем у професійній освіті (СК 1).
- *Компетенція наукового спілкування*, що виражається у здатності до міжособистісної взаємодії та ефективної роботи в наукових колективах.
- *Освітня компетенція,* що охоплює здатність до пошуку, оброблення та критичного аналізу інформації з різноманітних джерел, а також ефективне використання сучасних цифрових інструментів у дослідницькій діяльності.

Ці складові взаємодіють, формуючи цілісну якість фахівця. У таблиці 2.1 детально представлено структуру дослідницької компетентності з посиланням на програмні результати навчання, що її підтримують.

Такий підхід зміщує фокус з викладача як єдиного джерела знань на його роль як фасилітатора та наставника, що супроводжує здобувач вищої освітиа на шляху його особистісного та професійного становлення. Методична робота в цих

умовах має бути спрямована не стільки на «навчання дослідженню», скільки на створення стимулюючого освітнього середовища, яке спонукає здобувача до внутрішньої мотивації та реалізації його дослідницького потенціалу.

Таблиця 2.1.

Структура дослідницької компетентності майбутнього викладача ЗП(ПТ)О

Назва компетентності	**Код**	**Повний опис згідно з РП**	**Програмні результати навчання (РН), що підтримують**
Інтегральна	**ІК**	Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру і проблеми у професійній освіті	**РН 1, РН 2, РН 7, РН 8, РН 11**
Загальні	**ЗК 2**	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	**РН 8**
	ЗК 4	Здатність працювати в міжнародному контексті	**РН 2**
	ЗК 5	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети	**РН 7**
	ЗК 7	Здатність до міжособистісної взаємодії	**РН 7**
Спеціальні (фахові)	**СК 1**	Здатність застосовувати і розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру і проблем професійної освіти	**РН 1, РН 2**
	СК 2	Здатність враховувати різноманітність здобувачів освіти при плануванні і реалізації освітнього процесу	**РН 7**
	СК 3	Здатність застосовувати і створювати нові освітні інструменти і технології та інтегрувати їх в освітнє середовище	**РН 2, РН 7**
	СК 8	Володіння загальною методологією здійснення наукового дослідження, вміння грамотно здійснювати аналіз і синтез	**РН 1, РН 8**

У контексті освітньо-професійної програми за спеціальністю «Професійна освіта» (спеціалізація «Транспорт»), дослідницька компетентність складається з

таких ключових компонентів, що формуються під час вивчення освітньої компоненти:

- *Інтегральна компетентність:* здатність вирішувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру та проблеми, що виникають у професійній освіті.
- *Загальні компетентності:* включають здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 2), здатність до міжособистісної взаємодії (ЗК 7), а також здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК 4).
- *Спеціальні (фахові) компетентності:* передбачають володіння загальною методологією здійснення наукового дослідження, вміння здійснювати аналіз і синтез (СК 8), а також здатність застосовувати і створювати нові освітні інструменти (СК 3).

Ці компетенції тісно пов'язані з програмними результатами навчання (РН), які повинні бути досягнуті: зокрема, вміння ефективно використовувати сучасні цифрові інструменти (РН 2) та здійснювати пошук і аналіз інформації в науковій літературі (РН 8).

Основою методики викладання цієї освітньої компоненти є *діяльнісний підхід,* який передбачає перехід від пасивного сприйняття інформації до активної, самостійної роботи здобувачів освіти. Ефективне формування дослідницьких компетентностей забезпечується через:

- *Створення мотиваційного середовища:* викладач повинен постійно стимулювати пізнавальний інтерес здобувачів вищої освіти та їхню потребу в саморозвитку.
- *Інтеграцію теорії та практики:* поєднання теоретичних знань із практичними завданнями, що відповідають реальним професійним викликам.
- *Застосування сучасних технологій:* широке використання інноваційних педагогічних методів, які є не тільки предметом вивчення, а й інструментом для досягнення результатів.

Інтеграція аудиторної та самостійної роботи як ключовий

методичний принцип

Ефективна методика формування дослідницької компетентності, в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті», базується на принципі інтеграції аудиторної та самостійної роботи. Традиційно самостійна робота розглядається як основний засіб опанування навчального матеріалу у позааудиторний час. Однак, у контексті дослідницької підготовки, її неможливо відокремити від аудиторних занять. Вона має бути органічно вплетена в лекції, семінари та лабораторні роботи, оскільки наукова самостійна робота може бути як аудиторною, так і позааудиторною. Ця синергія є наріжним каменем сучасної методики, що дозволяє перетворити рутинне вивчення матеріалу на повноцінну дослідницьку діяльність.

Для успішного формування дослідницької компетентності самостійна робота має бути чітко структурована і підпорядкована логіці наукового пошуку. Написання науково-дослідною чи кваліфікаційної роботи є практичною реалізацією цього процесу, що проходить через *кілька послідовних етапів* :

1. *Пошуковий етап:* На цьому етапі здобувач вищої освіти обирає актуальну тему, шукає та добирає наукову літературу, складає бібліографію, що вимагає від нього здатності до пошуку та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 2).

2. *Аналітичний етап:* Здобувач освіти опрацьовує знайдені джерела, систематизує інформацію, а також визначає мету, завдання, об’єкт, предмет та методи дослідження. На цьому етапі відбувається усвідомлення «нестачі власних знань», що є рушійною силою для подальшого наукового пошуку.

3. *Етап створення та синтезу:* Здобувач вищої освіти переходить до написання тексту, де він має стисло, логічно та аргументовано викладати результати, уникаючи загальних слів і бездоказових тверджень. Це безпосередньо формує вміння володіти науковою методологією (СК 8).

4. *Етап висновків та рекомендацій:* На завершення здобувач вищої освіти формулює висновки, що відповідають поставленій меті, вказує на практичне

значення отриманих результатів та окреслює перспективи подальшого дослідження.

5. *Етап захисту:* Робота до захисту подається у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Під час захисту здобувач вищої освіти виголошує доповідь і дає правильні вичерпні відповіді на додаткові питання, що демонструє його глибоке розуміння теми та здатність до наукової комунікації.

Таким чином, ефективна методика не просто ставить перед здобувачем освіти завдання, а вбудовує в самостійну роботу чіткий алгоритм наукового пошуку. Це дозволяє здобувач вищої освітиу не просто знайти відповідь, а навчитися висувати гіпотези, спостерігати, аналізувати та синтезувати інформацію, що є основою для формування інтегральної та спеціальних компетентностей, особливо володіння методологією наукового дослідження (СК 8).

Інноваційні технології та дидактичні підходи у формуванні дослідницької компетентності

Формування дослідницької компетентності у здобувачів вищої освіти при опануванні освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті» неможливе без застосування інноваційних технологій, які занурюють здобувачів освіти у процес, що імітує реальну професійну діяльність. Це дозволяє перейти від теоретичного засвоєння до практичного застосування знань (табл.2.1).

Одним із ключових підходів є *проблемно-орієнтоване навчання (PBL),* де проблема виступає як початкова точка для набуття знань. Здобувач вищої освітии отримують реальні завдання ще до того, як опанували всі теоретичні знання. Механізм PBL включає кілька етапів: формування навчальних груп, презентація та ідентифікація проблеми, генерування ідей за допомогою «мозкового штурму» , самостійне вивчення та пошук інформації, а також синтез нових знань для вирішення поставленої задачі. Такий підхід стимулює критичне мислення та відповідальність за власне навчання.

Таблиця 1.2.

Порівняльний аналіз інноваційних технологій навчання у контексті розвитку дослідницької компетентності

Назва технології	Мета	Ключові етапи	Переваги	Застосування в професійній освіті (з прикладами)
Проблемно-орієнтоване навчання (PBL)	Вирішення реальних завдань, де проблема є точкою відліку для отримання знань	Формування груп, презентація проблеми, генерування ідей (мозковий штурм), самостійне вивчення, синтез знань	Розвиває критичне мислення, занурює в реальні ситуації, підвищує практичну цінність знань	Вирішення проблем, пов'язаних із транспортною логістикою чи експлуатацією обладнання
Проєктне навчання	Застосування знань і навичок для вирішення реалістичних проблем; формування активності, самостійності	Побачити проблему, поставити мету, розподілити завдання, пошук, аналіз, створення проєкту, презентація	Формує активність та ініціативу, розвиває професійні компетенції, імітує майбутню професійну діяльність	Розробка веб-застосунку для аналізу руху транспорту ; створення програми технічного обслуговування
Кейс-технології	Набуття навичок аналізу ситуації, вербалізації та оперативного прийняття рішень	Розбір конкретних ситуацій, метод інциденту, ділова кореспонденція, ігрове проєктування	Активізує здобувачів вищої освіти, розвиває аналітичні та комунікативні здібності, моделює реальні професійні ситуації	Розбір виробничих ситуацій на підприємствах транспорту (наприклад, несправність вузла)

Навчання з використанням *розробки проектів* передбачає застосування знань і навичок для вирішення реалістичних проблем у реальному світі. Ця технологія сприяє розвитку активності, самостійності та ініціативи. Проєкти

можуть бути інформаційними (збирання та аналіз даних), дослідницькими, творчими або прогностичними.

У сфері професійної освіти, зокрема за спеціалізацією «Транспорт», проєктна технологія дозволяє імітувати діяльність майбутньої професії. Наприклад, здобувач вищої освітии можуть розробляти веб-застосунки для аналізу руху таксі та громадського транспорту, що допомагає виявити «сліпі зони» у транспортній мережі. Інші приклади включають розробку програм запобіжного технічного обслуговування обладнання, що є важливим аспектом у сфері транспорту.

Кейс-технології є ще одним ефективним інструментом. Це навчальне заняття, яке поєднує різні методи для вирішення конкретних ситуацій. Навчання за кейс-методом полягає не в отриманні готового знання, а в його виробленні через співтворчість здобувач вищої освітиа і викладача. Це активізує діяльність здобувачів вищої освіти, розвиває їхні аналітичні та комунікативні здібності. Різновиди кейс-технологій включають «метод інциденту» (самостійний пошук інформації), «метод розбору ділової кореспонденції» та «метод ситуаційно-рольових ігор», які моделюють реальні робочі ситуації. Це дозволяє здобувачам освіти перевірити власні теоретичні знання на практиці та виробити навички оперативного прийняття рішень.

Ці інноваційні методики, спільно застосовані, суттєво змінюють традиційну роль викладача. Він перестає бути лише джерелом інформації та перетворюється на тренера та фасилітатора дослідницького процесу. Такий підхід не просто навчає здобувач вищої освітиа «як досліджувати», а занурює його в процес, який імітує реальну роботу викладача-дослідника. Це є прямим впровадженням інтегральної компетентності, що полягає в здатності розв'язувати завдання інноваційного характеру. Завдяки цьому здобувачі освіти не лише запам’ятовують, але й розвивають навички аналізу, прийняття рішень та командної роботи, що є невід’ємними складовими дослідницької компетентності.

Роль цифрових інструментів у підтримці науково-дослідної діяльності

В умовах цифрової трансформації освіти використання інформаційно-комунікаційних технологій при опануванні освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті», стає не просто допоміжним елементом, а необхідним фундаментом сучасної методики розвитку дослідницької компетентності. Цифрова інфраструктура виступає як каталізатор науково-дослідної роботи, дозволяючи оптимізувати процеси та розширювати можливості для співпраці.

Системи управління навчанням (LMS) є центральним цифровим майданчиком, який надає викладачам інструменти для управління освітнім процесом, а здобувачам освіти – доступ до навчальних матеріалів, можливість працювати над груповими проєктами та отримувати зворотний зв'язок. Ключові функції LMS, такі як централізоване управління контентом, автоматизація тестування та відстеження прогресу, дозволяють викладачам звільнити час від рутинних завдань і більше зосередитися на менторстві та фасилітації дослідницької роботи здобувачів вищої освіти. Це, своєю чергою, сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та розвитку цифрових навичок, що є важливою складовою дослідницької компетентності.

Хмарні технології доповнюють функціонал LMS, надаючи широкі можливості для колективної командної роботи. Використання мережевих баз даних і файлосховищ дозволяє розміщувати власні методичні розробки, обмінюватися даними та поширювати результати досліджень. Переваги хмарних сервісів, такі як доступність у будь-якому місці та в будь-який час, швидке впровадження і масштабованість, роблять їх ідеальним інструментом для організації дослідницьких проєктів, особливо в умовах дистанційного навчання. Це безпосередньо сприяє розвитку здатності працювати в міжнародному контексті (ЗК 4), що є однією з ключових загальних компетентностей.

Однак, розвиток цифрових інструментів створює певний парадокс: технології, що мають сприяти дослідницькій діяльності, також можуть бути використані для її імітації, що призводить до нових викликів у сфері *академічної доброчесності.* Зокрема, використання генеративних інструментів на основі штучного інтелекту для створення текстів ускладнює виявлення плагіату. У зв'язку з цим, методика формування дослідницької компетентності має включати не лише навчання роботі з цифровими інструментами, а й інтеграцію сучасних антиплагіатних систем, здатних аналізувати не лише текстові збіги, а й стиль написання для виявлення аномалій, характерних для контенту, згенерованого ШІ. Це є критично важливим для забезпечення чесності та якості наукової підготовки майбутніх фахівців.

Критерії та методи оцінювання дослідницької компетентності

Система оцінювання дослідницької компетентності майбутніх викладачів професійної освіти під час засвоєння освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті» є комплексним механізмом, який має відображати як змістовні, так і формальні аспекти наукової роботи.

Основними *критеріями* оцінювання виступають:

- *Наукова новизна та практичне значення:* робота повинна мати пошуковий характер, бути спрямованою на дослідження актуального проблемного питання та містити елементи практичної новизни. Отримані результати мають бути систематизованими, а висновки та рекомендації – переконливими.
- *Змістовність та аргументованість:* зміст роботи повинен повністю відповідати визначеній темі, а результати досліджень мають бути викладені стисло, логічно, грамотно та аргументовано, без використання бездоказових тверджень. Доповідь під час захисту має свідчити про глибоке розуміння та орієнтацію здобувач вищої освітиа в темі, що вивчається.

- *Культура оформлення:* робота повинна бути оформлена відповідно до вимог, що включають наявність титульного аркуша, змісту, вступу, основної частини, висновків та списку використаних джерел.

Згідно з робочою програмою освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті», використовуються *різні форми контролю*.

Поточний контроль: оцінювання відбувається протягом семестру і включає: усне або письмове опитування, тестування, захист індивідуальних і командних проєктів, а також презентації результатів досліджень. Це дозволяє оцінювати різні аспекти компетентності протягом усього освітнього процесу.

Підсумковим контролем є екзамен, який оцінює як теоретичні знання, так і практичні навички, набуті здобувачем освіти.

Оцінювання здійснюється за чіткими критеріями :

- *Наукова новизна:* робота має бути спрямована на дослідження актуального проблемного питання.
- *Змістовність:* висновки та рекомендації мають бути переконливими, а зміст – відповідати темі.
- *Аргументованість:* виклад результатів повинен бути логічним, грамотним і аргументованим.
- *Культура оформлення:* робота має бути оформлена згідно з встановленими вимогами.

Важливо, щоб оцінювання було спрямоване на заохочення здобувачів освіти, акцентуючи увагу на їхніх сильних сторонах, а не лише на помилках. Це допомагає формувати впевненість у собі та стимулює до подальшого самовдосконалення. Таким чином, оцінювання стає інструментом для рефлексії, що допомагає здобувачу освіти усвідомити власне зростання і покращити свої дослідницькі навички.

Оцінювання в цій методиці не зводиться лише до констатації результатів. Воно є інструментом *рефлексивного оцінювання*, що спонукає здобувача освіти до самоаналізу та рефлексії власної професійної діяльності. Наприклад, під час

захисту проєкту або кваліфікаційної роботи обговорення проблем, що виникли в процесі дослідження, та шляхів їх подолання допомагає здобувачу освіти усвідомити власне зростання. Це дозволяє не лише перевірити теоретичні знання на практиці, а й виробити здатність до самокритики та постійного самовдосконалення, що є суттєвою частиною концепції дослідницької компетентності як продукту особистісного саморозвитку.

2.2. Педагогічний експеримент: організація та аналіз ефективності

Етап 1. Організація дослідно-експериментальної роботи

З метою перевірки ефективності методики формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів професійної освіти було проведено педагогічний експеримент. Дослідно-експериментальна робота проводилася зі здобувачами першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освітив Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», які навчалися на 1-му курсі в 2024-2025 н.р за освітньо-професійною програмою за спеціальністю «Професійна освіта» (спеціалізація «Транспорт»). Загальна чисельність експериментальної групи становила 10 здобувачів вищої освіти (денної та заочної форм навчання).

Метою дослідно-експериментальної роботи було проведення моніторингу та прогнозування результату сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти у процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті».

Завданнями експериментального дослідження були:

- Виявлення та обґрунтування чинників, що підвищують рівень сформованості дослідницьких компетентностей майбутніх викладачів ЗТ(ПТ)О.
- Експериментальна перевірка ефективності розробленої методики формування дослідницьких компетентностей.
- Виявлення динаміки сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти.

Для моніторингу сформованості дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти було визначено такі критерії та їх показники:

- *Мотиваційний критерій:* визначався наявністю у здобувачів вищої освіти пізнавального інтересу до наукової діяльності [1], прагненням до самовдосконалення та усвідомленням важливості дослідницьких компетентностей для майбутньої педагогічної діяльності.[3]
- *Когнітивний критерій:* передбачав наявність знань про сутність, структуру та методологію дослідницької діяльності , а також знання про методики організації та проведення наукових досліджень.[4]
- *Операційний критерій:* включав уміння впроваджувати наукові дослідження в особисту педагогічну діяльність, здатність об'єктивно визначати результати науково-дослідницької діяльності та формувати дослідницькі вміння в учнів.[5]

За цими критеріями було визначено чотири рівні сформованості дослідницьких компетентностей: низький, середній, достатній та високий.

Етап 2. Аналіз результатів констатувального етапу

На *початковому* (*констатувальному*) етапі дослідження було проведено оцінювання рівнів сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти за визначеними критеріями. Аналіз отриманих даних дозволив зафіксувати початковий рівень підготовки майбутніх фахівців до дослідницької діяльності, що представлено в таблиці 2.2.1.

Результати констатувального етапу засвідчили, що більшість здобувачів вищої освіти (7-8 осіб) демонстрували низький та середній рівні сформованості дослідницьких компетентностей. Зокрема, за мотиваційним та когнітивним критеріями сумарна кількість здобувачів вищої освіти, що мали низький та середній рівні, становила 70% (7 осіб).

Таблиця 2.1.

Рівні сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти на початковому етапі дослідження (N=10)

Критерій	Низький (%)	Середній (%)	Достатній (%)	Високий (%)
Мотиваційний	30 (3)	40 (4)	20 (2)	10 (1)
Когнітивний	30 (3)	40 (4)	20 (2)	10 (1)
Операційний	40 (4)	30 (3)	20 (2)	10 (1)

Графічне зображення отриманих результатів на рис.2.1 наочно ілюструє рівні сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти на початковому етапі дослідження під час проведеного педагогічного експерименту:

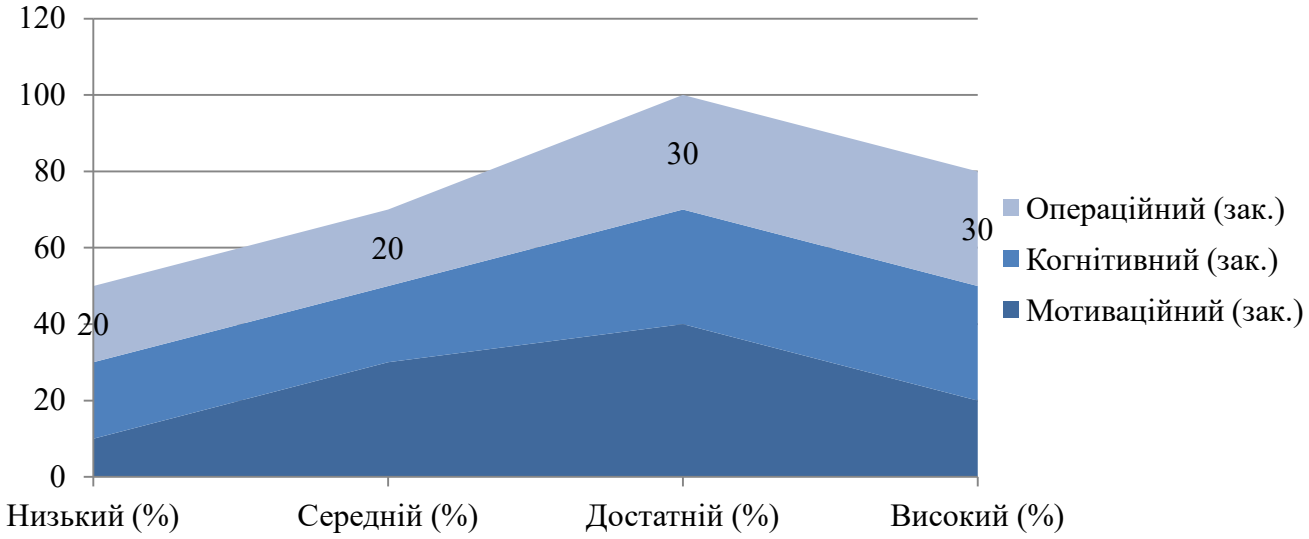

Рис. 2.1. Рівні сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти на початковому етапі дослідження (%)

За операційним критерієм ця цифра також була значною — 70% (7 осіб), що свідчить про недостатній рівень дослідницьких навичок. Ці дані пояснюються як індивідуальними особистісними характеристиками, так і впливом низки чинників, що негативно впливають на формування дослідницьких компетентностей.[5] Серед них:

- Недостатня увага до методів, що забезпечують формування здатності застосовувати теоретичні знання з науковою складовою в дослідницькій діяльності.
- Зосередження уваги на пояснювально-ілюстративному навчанні, що сприяє лише інформуванню, а не формуванню вмінь та навичок.
- Відсутність науково обґрунтованого підходу до вибору системи та методів розвитку дослідницьких компетентностей.

Отримані дані дозволили врахувати індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти під час формувального етапу експерименту.

Етап 3. Виявлення динаміки та результатів формувального і заключного етапів

На заключному етапі експерименту була реалізована розроблена методика, що ґрунтується на інноваційних технологіях навчання, зокрема на проблемно-орієнтованому та проєктному підходах.[6] Метою цього етапу було перевірити ефективність методики та виявити динаміку зростання показників.

Якісні та кількісні показники рівнів сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти на заключному етапі представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівні сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти на заключному етапі дослідження (N=10)

Критерій	Низький (%)	Середній (%)	Достатній (%)	Високий (%)
Мотиваційний	10 (1)	30 (3)	40 (4)	20 (2)
Когнітивний	20 (2)	20 (2)	30 (3)	30 (3)
Операційний	20 (2)	20 (2)	30 (3)	30 (3)

Результати проведеного педагогічного експерименту щодо рівнів сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти **на заключному етапі дослідження** графічно зображені на рис.2.2:

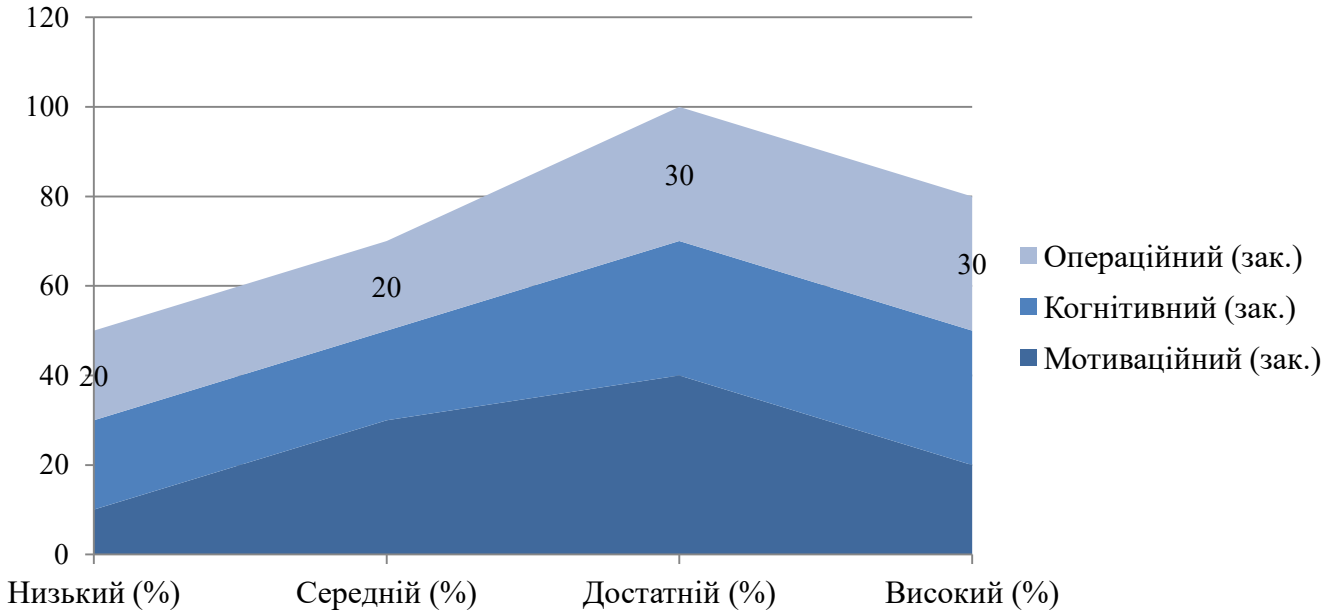

Рис. 2.1. Рівні сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти на заключному етапі дослідження (%)

Порівняльний аналіз результатів обох етапів демонструє значну позитивну динаміку, що відображено в Таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Динаміка рівнів сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти (%)

Критерій	**Рівень сформованості дослідницьких компетентностей,%**			
	Низький (%)	**Середній(%)**	**Достатній(%)**	**Високий (%)**
Мотиваційний (поч.)	30	40	20	10
Мотиваційний (зак.)	***10***	***30***	***40***	***20***
Когнітивний (поч.)	30	40	20	10
Когнітивний (зак.)	***20***	***20***	***30***	***30***
Операційний (поч.)	40	30	20	10
Операційний (зак.)	***20***	***20***	***30***	***30***

Графічне зображення отриманих результатів (див. рис.2.3) наочно ілюструє ефективність проведеного педагогічного експерименту з підвищення

рівня сформованості дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців викладачів професійної освіти.

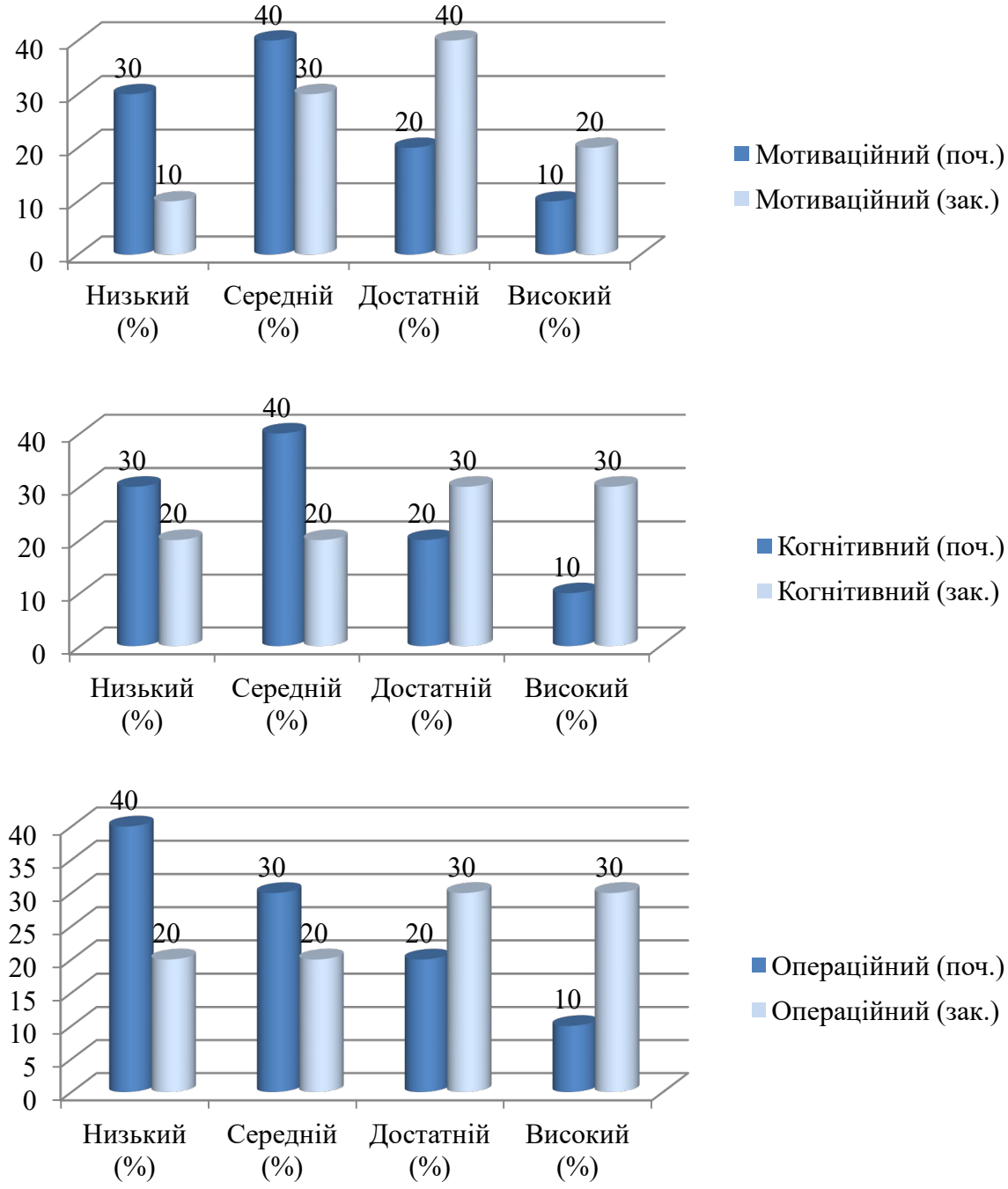

Рис. 2.3. Динаміка рівнів сформованості дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти на початковому та заключному етапі дослідження (%)

Як видно з таблиці, за мотиваційним критерієм кількість здобувачів вищої освіти із високим рівнем зросла удвічі (з 10% до 20%), а з низьким — зменшилась утричі (з 30% до 10%). За когнітивним та операційним критеріями також

спостерігається значне зростання кількості здобувачів вищої освіти, які досягли достатнього та високого рівнів. Ці показники свідчать про те, що розроблена методика сприяла не лише підвищенню теоретичних знань, а й практичному застосуванню здобутих умінь.[5]

Етап 4. Формування висновків та обґрунтування ефективності методики

Результати педагогічного експерименту переконливо доводять ефективність розробленої методики формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів професійної освіти. Отримані дані підтверджують, що позитивні зміни не є випадковими, а є прямим наслідком системної роботи, проведеної в рамках курсу «Інноваційні технології в професійній освіті».[5]

На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

1. *Професійна спрямованість:* Методика, що має чітку професійну спрямованість [5], забезпечила науково-дослідницьку підготовку майбутніх фахівців, сприяючи їхньому становленню як компетентних викладачів ЗТ(ПТ)О-дослідників.[3]

2. *Застосування науково обґрунтованих принципів:* Інтеграція сучасних методів та технологій навчання, таких як проблемно-орієнтований та проєктний підходи, дозволила активізувати пізнавальний інтерес та ініціативність здобувачів вищої освіти.[6]

3. *Подолання негативних чинників:* Систематична робота з формування дослідницьких компетентностей допомогла подолати негативні чинники, такі як пасивність здобувачів освіти та одноманітність навчальної діяльності.

Таким чином, кількісний та якісний аналіз результатів педагогічного експерименту свідчить про ефективність розробленого змісту та методики формування дослідницьких компетентностей, що має позитивні наслідки для якісної підготовки майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О.

Висновки до розділу 2

В другому розділі кваліфікаційної роботи в процесі проведеного дослідження формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О за освітньо-професійною програмою «Транспорт» спеціальністю «015 Професійна освіта, спеціалізацією 015.38 «Транспорт» щодо методичних засад розвитку дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті» можна сформулювати такі узагальнювальні висновки:

1. Дослідницька компетентність — це не просто знання й уміння, а інтегральна професійна якість, що формується через самоорганізацію, особистісне зростання та наукове пізнання. Акцент зміщується з передачі знань на розвиток самостійності здобувача вищої освіти.

2. Освітня компонента «Інноваційні технології в професійній освіті» сприяє формуванню дослідницьких умінь, орієнтує здобувачів вищої освіти на творчість, самостійність і вирішення професійних завдань.

3. Інтеграція аудиторної та самостійної роботи забезпечує ефективне навчання. Самостійна діяльність структурована як етапи наукового пошуку — від вибору теми до захисту результатів.

4. Для розвитку дослідницької компетентності критично важливим є використання інноваційних технологій, таких як проблемно-орієнтоване навчання (PBL), проєктна діяльність та кейс-метод. Вони моделюють реальні ситуації, де здобувач вищої освітии формулюють гіпотези, аналізують дані та приймають рішення.

5. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, зокрема системи управління навчанням (LMS) та хмарні сервіси, є необхідним фундаментом для організації дослідницької діяльності. LMS та хмарні сервіси підтримують дослідницьку діяльність, забезпечують доступ до ресурсів і сприяють командній роботі. Водночас важливо дотримуватись академічної доброчесності.

6. Система оцінювання включає поточний і підсумковий контроль, базується на новизні, аргументованості та оформленні. Вона стимулює рефлексію та професійне зростання.

На основі проведеного педагогічного експерименту та аналізу його результатів можна зробити такі узагальнювальні висновки:

1. Експеримент охопив 10 магістрантів освітньо-професійною програмою «Транспорт» «Спеціальність 015 Професійна освіта, спеціалізацією 015.38 «Транспорт» спеціальності «Професійна освіта (Транспорт)» з метою оцінки динаміки формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗТ(ПТ)О.

2. Встановлено, що більшість здобувачів вищої освіти демонстрували низький та середній рівні сформованості дослідницьких умінь (70% за мотиваційним, когнітивним та операційним критеріями). Ці дані свідчили про недостатній рівень формування дослідницької компетентності.

3. Недоліки зумовлені переважанням репродуктивного навчання та слабкою недостатніми дослідницькими уміннями.

4. Після впровадження методики кількість здобувачів вищої освіти з високим рівнем зросла з 10% до 20%, а з низьким — зменшилась з 30% до 10%.

5. Реалізована методика сприяла активізації пізнавального та дослідницького інтересу, активізації дослідницької компетентності.

6. Результати підтверджують ефективність методики як інструменту професійної підготовки викладачів-дослідників, здатних до науково-дослідницької та інноваційної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В ході дослідження були вирішені всі завдання, сформульовано, проаналізовано та викладено в першому розділі кваліфікаційної роботи як результати дослідження, а саме:

1. Науково-дослідна діяльність (НДД) є невід'ємною та фундаментальною складовою сучасної професійної підготовки, особливо для майбутніх викладачів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О).

2. Законодавство України (Закон «Про вищу освіту») підтверджує обов'язковість НДД, визначаючи її як мету здобуття нових знань, створення конкурентоспроможних технологій та підготовки інноваційних фахівців, що сприяє інтеграції науки, освіти та виробництва.

3. НДД формує ключові професійні якості: системне мислення, креативність, критичне мислення, аналітичні навички та здатність до розв'язання проблем, що є критично важливим для успішної педагогічної кар'єри та конкурентоспроможності на ринку праці.

4. Вітчизняні та зарубіжні науковці підкреслюють, що залучення до НДР розвиває у майбутніх фахівців практичні навички (планування, аналіз, комунікація, командна робота, вирішення проблем) та сприяє їхньому професійному зростанню.

5. Для майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О НДД має особливе значення, оскільки дозволяє не тільки опанувати фахові знання, а й осмислити методику їх викладання, забезпечуючи постійне оновлення педагогічного арсеналу та виступаючи як фундаментальна складова їхньої професійної підготовки.

6. Дослідницька компетентність є ключовою для майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, оскільки вона забезпечує їхню готовність до безперервного професійного розвитку та адаптації до інновацій.

7. Структура дослідницької компетентності включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивний, комунікативний та особистісно-творчий компоненти.

8. Викладачам необхідно володіти дослідницькою компетентністю, щоб не лише передавати знання, а й навчати здобувачів критичному мисленню, вмінню вирішувати проблеми та створювати власні освітні продукти, що відповідатимуть потребам ринку праці.

9. Ефективне формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів професійної освіти є ключовим завданням сучасної педагогіки.

10. Формування дослідницької компетентності вимагає відходу від традиційної моделі навчання та переходу до інноваційних парадигм, які орієнтовані на активну участь здобувача освіти в пізнавальному процесі.

В другому розділі кваліфікаційної роботи в процесі проведеного дослідження формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О за освітньо-професійною програмою «Транспорт» спеціальністю «015 Професійна освіта, спеціалізацією 015.38 «Транспорт» щодо методичних засад розвитку дослідницької компетентності майбутніх викладачів ЗП(ПТ)О, в процесі опанування освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті» можна сформулювати такі узагальнювальні висновки:

1. Дослідницька компетентність не є просто сукупністю знань і вмінь, а розглядається як інтегральна особистісно-професійна якість фахівця. Її формування є наслідком цілісної самоорганізації, особистісного зростання та синтезу пізнавального і діяльнісного досвіду здобувача вищої освіти.

2. Освітня компонента «Інноваційні технології в професійній освіті» є ключовим інструментом для розвитку цієї компетентності. Її мета — не лише ознайомити з теорією інновацій, а й сформувати вміння вирішувати професійні завдання на основі інноваційних підходів. Це сприяє орієнтації здобувачів вищої освіти на педагогічну творчість, самостійність та дослідницьку діяльність.

3. Ефективна методика базується на поєднанні аудиторної та самостійної роботи, яка має бути органічно інтегрована в навчальний процес. Самостійна робота, що становить значну частину навчального часу, структурована як поетапний науковий пошук: від вибору теми та збору джерел до аналізу даних та захисту результатів.

4. Для розвитку дослідницьких умінь критично важливим є використання інноваційних технологій, таких як проблемно-орієнтоване навчання (PBL), проєктна діяльність та кейс-метод. Ці підходи занурюють здобувачів вищої освіти у реальні професійні ситуації, де вони вчаться висувати гіпотези, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення.

5. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, зокрема системи управління навчанням (LMS) та хмарні сервіси, є необхідним фундаментом для організації дослідницької діяльності. Вони підтримують колективну роботу, забезпечують доступ до матеріалів та оптимізують рутинні процеси, але водночас вимагають уваги до питань академічної доброчесності.

6. Ефективна методика передбачає систему оцінювання, яка включає поточний і підсумковий контроль. Оцінка ґрунтується на таких критеріях, як наукова новизна, змістовність, аргументованість та культура оформлення роботи. Таке оцінювання сприяє не лише контролю знань, а й розвитку самокритики та рефлексії у здобувачів вищої освіти, що є невід'ємною складовою їхнього професійного зростання.

На основі проведеного педагогічного експерименту та аналізу його результатів можна зробити такі узагальнювальні висновки:

7. Педагогічний експеримент був організований з групою з 10 здобувачів вищої освіти магістерського рівня за освітньо-професійною програмою «Транспорт» «Спеціальність 015 Професійна освіта, спеціалізацією 015.38 «Транспорт». Метою дослідження було відстеження та оцінка динаміки формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті».

8. На початковому (констатувальному) етапі було встановлено, що більшість здобувачів вищої освіти демонстрували низький та середній рівні сформованості дослідницьких умінь (70% за мотиваційним, когнітивним та операційним критеріями). Ці дані свідчили про недостатній рівень формування дослідницької компетентності.

9. Аналіз показав, що такий стан був зумовлений низкою чинників, зокрема недостатньою увагою до методів, які б забезпечували застосування теоретичних знань у практичній діяльності, та зосередженням на пояснювально-ілюстративному навчанні, яке не сприяє активному формуванню дослідницьких навичок.

10. Після реалізації розробленої методики, що базувалася на проблемно-орієнтованих та проєктних підходах, на заключному етапі експерименту було зафіксовано значне зростання всіх показників. Кількість здобувачів вищої освіти з високим рівнем за мотиваційним критерієм зросла вдвічі (з 10% до 20%), а з низьким – зменшилась утричі (з 30% до 10%).

11. Отримані кількісні та якісні дані переконливо доводять, що позитивні зміни не були випадковими, а є прямим наслідком системної та цілеспрямованої роботи. Реалізована методика сприяла активізації пізнавального та дослідницького інтересу, активізації дослідницької компетентності.

12. Результати експерименту підтверджують, що розроблена методика, яка має чітку професійну спрямованість, є ефективним інструментом для науково-дослідницької підготовки майбутніх викладачів ЗТ(ПТ)О, сприяючи їхньому становленню як компетентних педагогів-дослідників, готових до науково-дослідної роботи та вирішення інноваційних завдань.

.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашова С. П., Головко Н. І. Науково-дослідницька робота здобувач вищої освітиів як засіб творчої діяльності здобувач вищої освітиів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2016. Вип. 1(3). С. 6–9.
2. Баранець Я. Види професійної компетентності сучасного педагога. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. «Філософія. Педагогіка». № 2 (3).* 2022. С. 47-53.
3. Бойко А. Партнерська педагогіка у вищій школі. *Інновації у вищій школі.* Збірник матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. «Інновації у вищій школі: проблеми та перспективи в освіті і науці» / за ред. д.пед.н., проф. Бенери В.Є., д.пед.н., проф. Дем'яненко Н. М., д.пед.н., проф. Дороніної Т. О. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2021. Вип. 5. 184 с. URL : https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5008/3/%D0.pdf (дата звернення: 18.02.2025).
4. Буднік С. Навчально-дослідницькі уміння: сутнісно-структурний аналіз. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Професійна освіта. 2013. № 7. С. 130–133.
5. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN= UKRLIB&P21DBN= UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728%5F3 (дата звернення: 24.06.2025).
7. Вітченко А. О. Компетентнісний підхід у сучасній вищій освіті: освітня інновація чи реформаторський симулятор доби постмодерну? *Вища школа, 2019. №* 2. С. 52-66. (дата звернення: 1.10.2025).

8. Волинець Ю. О. Формування дослідницьких умінь у здобувач вищої освітиів – майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2012. Вип. 15. С. 193-200.
9. Гавриш Н. В., Прошкін В. В., Сущенко О. В. Науково-дослідна робота здобувач вищої освітиів як інтегруючий фактор у процесі професійної підготовки фахівця у педагогічному університеті. Освіта Донбасу. 2007. № 3. С. 60–63.
10. Головань М. С. Яценко В. В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. 2012. Випуск VII. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ. С. 55–62.
11. Гончаренко С. У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі. К. : Вища школа, 2003. 323 с.
12. Грубінко В. В. Формування дослідницьких вмінь школярів і здобувач вищої освітиів на основі теорії біологічних систем. Наук. записки Тернопільського нац. пед. унту. Серія: Педагогіка. 2011. № 5. С. 151- 158.
13. Грубінко В., Степанюк А. Система формування дослідницьких умінь майбутніх учителів природничих дисциплін. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. №2 (56). С.227-235.
14. Дівінська Н. О., Дяченко Н. О. Реалізація науково-дослідницької діяльності суб’єктів навчально-виховного процесу університетів : метод. рекомендації. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 27 с.
15. Дудар С. М. Формування дослідницьких умінь та навичок здобувач вищої освітиів – важлива складова професійної підготовки майбутніх учителів. Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції : матер. регіональн. наук.-практичн. семінару, м. Тернопіль, 21-23 верес. 2016 р. Тернопіль, 2016. С. 60-62.

16. Кандалова Л. Г., Шварп Н. В., Савохіна, М. В. Формування дослідницькоı компетентності магістрантів спеціальності Науки про освіту, освітньої програми Педагогіка вищоı школи. Професійна освіта: проблеми і перспективи, 2017, 12: 134-140.
17. Карпова Л. Дослідницька компетентність вчителя Нової української школи. Молодь і ринок. 2019. № 1 (168) С. 85–89. 152 Випуск 69. Том 2. 2024
18. Князян М. О. Науково-дослідницька діяльність як засіб формування критичного мислення здобувач вищої освітиів. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. 2011. № 3-4. С. 107-113.
19. Компетентності магістрів: досвід США. Загальна педагогіка та історія педагогіки, 2016, 168.
20. Кондрашов М. М. Діалогічний підхід до навчання як засіб якісної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки,* 2019. Вип. 5. С. 357- 361.
21. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно технічна) освіта» на період до 2027 року. Дата прийняття: 12.06.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80 (дата звернення: 02.09.2025).
22. Кравченко С. Узагальнення сутності дефініції «дослідницька компетентність». Молодий вчений. 2018. № 2(54). С. 265–268.
23. Лаврентьєва О.О., Кучма О.І. Формування методологічної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в контексті сучасних освітніх парадигм. Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26 січня 2023 р. / за заг. ред. І. Жуховського, З. Шарлович, О. Мандич /Міжнародна Академія

Прикладних Наук (Республіка Польща). *Державний біотехнологічний університет (Україна).* Вид.: MANS w Łomży, Ломжа*, Польща, 2023. Ч. 2. С. 215-220.*

24. Лучанінова О. Сучасні підходи до розвитку дослідницької компетентності магістрів з професійної освіти у процесі підготовки кваліфікаціної роботи. Імідж сучасного педагога , 2022, №5 (206). С. 10-15
25. Марущак О.М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка:[наук.-метод. журнал]*. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97-108.
26. Методика організації науково-педагогічних досліджень: метод. посібник / укл. : О. Є. Антонова, В. М. Єремєєва, Н. М. Мирончук. Житомир, 2018. 76 с.
27. Микусь С. А. Дослідницька компетентність майбутніх фахівців як категорія педагогіки. *Фізико-математична освіта.* 2019. Випуск 2 (20).Ч.2. С. 61-65
28. Морозов В.В. Предмет наукових досліджень і принципи дослідницької діяльності у системі педагогічного процесу. Нова парадигма. Журнал наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2013. Вип. 116. С.43-50.
29. Москалюк Н.В. Педагогічні умови формування дослідницьких умінь здобувач вищої освітиів майбутніх учителів у процесі вивчення біологічних дисциплін. Фізико-математична освіта. 2017. Вип. 3(13). С.111 115.
30. Нечепорчук І. Підвищення мотивації до дослідницької діяльності як одна з педагогічних умов формування дослідницьких умінь майбутніх менеджерів. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2014. № 3. С. 236-244.
31. Олексенко С. В. Хоменко О.А Дослідження мотивації професійної

діяльності викладачів професійної освіти в ЗП(ПТ)О в умовах війни в Україні. Modern engineering and innovative technologies. Issue №31, Part 4, February 2024. С.3-13. http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-075 (дата звернення 15.09.2025).

32. Олексенко С.В., Хоменко О.А. Формування потреби у саморозвитку педагогічних працівників засобами фасилітації. SWorldJournal № 5. 2020. С.141-147.
33. Омельяненко Г.А. Формування науково-дослідницьких умінь здобувач вищої освітиів засобами інформаціфно-комунікаційних технологій: теоретичний аспект. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2012. № 3/4. С.76-78.
34. Повідайчик О. С. Вітчизняний досвід науково-дослідницької підготовки здобувач вищої освітиів у вищих навчальних закладах. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогка. Соціальна робота». 2017. Вип. 2 (41). С.198-201.
35. Про вищу освіту: Закон України від від 01.07.2014 р. Редакція від 27.12.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text. (дата звернення: 15.07. 2025).
36. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР. Дата оновлення: 20.05.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 15.07. 2025).
37. Прошкін В. В., Глушак О. М., Мазур Н. П. Організація науково- дослідної роботи здобувач вищої освітиів гуманітарних спеціальностей засобами хмаро орієнтовних технологій. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. Том 63. №1. С.186-200. (дата звернення: 15.08. 2025).
38. Райхман Є. Науково-дослідна робота майбутніх магістрів педагогічної освіти як педагогічний феномен. Вісник Дніпропетровського університету

ім. А. Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія. Педагогічні науки». 2015. №1(9). С.164-170. (дата звернення: 05.07. 2025).

39. Сисоєва С. О., Козак Л.В. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. К.: ТОВ «Видавниче підприєм ство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2016. 156 с.
40. Стинська В., Салига Н., Процишин Н. Формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти у закладі вищої освіти *Інноваційна педагогіка.* Випуск 69. Том 2. 2024. С. 149-152. DOI https://doi.org/10.32782/2663 6085/2024/69.2.31
41. Стинська В., Ящишин З., Кліщ І. Компетентніс ний підхід у вищій професійній освіті України. Науковий часопис НПУ імені М.П Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 79. том 2. с. 139–142
42. Федорчук В. В. Формування дослідницької компетентності майбутніх педагогів в процесі вивчення методики наукових досліджень. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи.* 2022. Вип. 1 (21).76, С. 30.
43. Цехмістрова Г.С. Науково-дослідницька діяльність в умовах кредитно-трансфертної системи навчання та професійного формування здобувач вищої освітиів. Проблеми освіти : науковий збірник. Київ: Київ : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2009. Вип.61. С. 139-145.
44. Шейко В. М., Кушнаренко Н. М. Організація та методика науково дослідницької діяльності: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання-Прес, 2002. 295 с.
45. Штонда, О., Білецька, С., Проскурня, О. Формування наукової компетентності магістрів педагогічних ВНЗ у процесі проведення науково-дослідної практики. *Наукові записки педагогічного відділу*, 2022. Вип. 51, с.105-112. https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-51-12

46. Amirova A., Iskakovna J. M., Zakaryanovna T. G., Nurmakhanovna Z. T., Elmira, U. Creative and researchcompetence as a factor of professional training of future teachers: Perspective of learning technology. World Journal on Educational Technology: Current Issues, 12 (4), (2020). P. 278-289.
47. Petrenko V., Melnykova K. Formation of vertically integrated agrarian enterprises with foreign capital. Technology transfer: innovative solutions in Social Sciences and Humanities, 2018. P.13-15.
48. Tanklevska N., Petrenko V., Karnaushenko A., Melnykova K. World corn market: analysis, trends and prospects of its deep processing. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 2020. 6(3), 96-111. Retrieved from https://arejournal.com/index.php/are/article/view/339

ДОДАТОК А

Анкета для вивчення вихідного рівня сформованості дослідницької компетентності у майбутніх викладачів професійної освіти в ЗП(ПТ)О

Шановні викладачі та здобувачі вищої освіти!

Дайте, будь ласка, відповіді на наведені нижче запитання:

1) Як Ви розумієте поняття «дослідницька компетентність викладача професійної освіти ЗП(ПТ)О»?

2) У чому тотожність та різниця, на Вашу думку, понять «дослідницька компетентність», «дослідницькі вміння»?

3) Чи відрізняються, і якщо так, то чим поняття «дослідницька компетентність», «дослідницькі вміння», «готовність до дослідницької діяльності»?

4) З Вашого особистого досвіду наведіть приклад викладача, якого Ви вважаєте професійним в напрямку «дослідницька компетентність».

5) Як би ви охарактеризували його професійну діяльність та особистість? Чим його робота відрізняється від роботи інших?

6) Назвіть, на Вашу думку, основні ознаки дослідницької компетентності викладача професійної освіти ЗП(ПТ)О.

7) Назвіть, будь ласка, основні структурні компоненти дослідницької компетентності викладача професійної освіти ЗП(ПТ)О.

8) Яким з названих Вами компонентів дослідницької компетентності ви вважаєте за необхідне приділяти найбільше уваги?

9) Які з них, на Вашу думку, у вас є достатньо розвинутими ?

10) Які з них потребують розвитку та чому?

11) Яким чином майбутній викладач професійної освіти в ЗП(ПТ)О має розвивати дослідницькі компетентності?

12) Які, на Вашу думку якості дослідницької компетентності у вас добре розвинуті, а які ще потребують вдосконалення?

14) Які недоліки Ви відчуваєте у власній дослідницької компетентності?

15) Чи маєте Ви потребу у підвищенні власної дослідницької компетентності?

Так	Ні	Важко відповісти

16) Які шляхи, методи, або засоби Ви застосовуєте для розвитку дослідницької компетентності?

17) Чи можете ви сказати про себе, що Ви наділені дослідницькими вміннями?

Переважно так	Переважно ні	Не досить	Важко відповісти

18) Як би Ви визначили власний рівень дослідницької компетентності?

Достатньо високий	Середній	Низький	Важко відповісти

ДОДАТОК Б

Методика дослідження самооцінки розвитку дослідницьких умінь (на прикладі вивчення освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті») Бал «5» – уміння проявляється постійно, «4» – уміння іноді не проявляється, «3» – уміння періодично проявляється, «2» – уміння проявляється в окремих випадках, «1» – не проявляється.

Умовно високий рівень – від 33 до 40 балів, достатній рівень – від 25 до 32 балів, середній – від 17 до 24 балів та низький – від 8 до 16.

Таблиця 1

Бланк самооцінки розвитку дослідницьких умінь під час вивчення освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті»

Дослідницькі уміння	**Етапи проведення діагностики під час вивчення освітньої компоненти (ОК) «Інноваційні технології в професійній освіті»**	
	До початку вивчення ОК	**Після закінчення вивчення ОК**
1. Уміння чітко формулювати науково категоріальний апарат дослідження (суть досліджуваної проблеми, мету, об’єкт, предмет, робочу гіпотезу, завдання дослідження, планувати експеримент)		
2. Уміння розуміти основні методологічні принципи наукового дослідження і уміння застосовувати їх на практиці		
3. Уміння використовувати методи наукового дослідження (анкетування, тестування, моделювання, спостереження тощо)		
4. Уміння теоретично обґрунтовувати і експериментально перевіряти висунуту гіпотезу в рамках досліджуваної проблеми		
5. Уміння проводити методологічну рефлексію (аналізувати результати своєї науково-дослідницької діяльності, робити необхідні висновки)		
6. Уміння вести наукову дискусію, аргументовано відстоювати свою точку зору		
7. Уміння здійснювати кількісну і якісну обробку результатів (аналізувати дані наукового експерименту з використанням методів математичної статистики і комп’ютерних технологій)		
8. Уміння планувати свою роботу, раціонально використовувати час і засоби діяльності, здійснювати самоперевірку отриманих результатів		
Кількість балів		
Рівень сформованості умінь		

На основі порівняння даних самооцінки, здобувач вищої освіти може судити про рівень розвитку власних дослідницьких умінь.		

ДОДАТОК В

Приклад сценарію наукової конференції (рольова навчальна гра)

Наводимо приклад наукової конференції (рольова навчальна гра), що була проведена під час вивчення освітньої освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті» та проведення практичного заняття з теми: «Проектування інноваційних технологій навчання у професійній освіті».

Алгоритм проведення наукової конференції (рольової освітньої гри):

1. Для її проведення *необхідно обрати головуючого,* який є основним організатором проведення конференції: виголошує вступне слово; веде конференцію; надає слово доповідачам - експертам з питань розвитку вищої освіти у сучасному світі (вчені України та інших країн світу); надає слово опонентам (вчені України та інших країн світу); підводить короткий підсумок після кожної доповіді експерта та доповнення його відповіді опонентом; виголошує заключне слово; разом з експертами виробляє резолюцію конференції з основних питань, яка обговорюється методом «акваріуму» на початку наступної лекції.

2. *Експерти (доповідачі) та опоненти готують доповідь* відповідно до теми семінарського заняття, тому їм необхідно: прочитати інформаційний блок за вказаною викладачем літературою; ознайомитися з питаннями, винесеними на обговорення під час заняття, та, обравши одну з систем освіти (країну) чи іншу проблему, підготувати презентацію та виступ (7-8 хв) на практичне заняття, зобразити графічно модель освіти у ЗП(ПТ)О; у виступі експерт подає коротку довідку про розвиток освіти в ЗП(ПТ)О відповідної країни, розкриває позитивні і негативні тенденції, показує значення для розвитку системи освіти в Україні. Здобувачі вищої освіти дають відповіді на запитання.

Питання для роздумів:

1. Як відомо в Європі йдуть процеси інтеграції в єдину європейську

спільноту (Європарламент, єдина валюта, ринок, визнання дипломів тощо). Якою, на Вашу думку, могла б бути найоптимальніша модель освіти в ЗП(ПТ)О?

2. Які, на Вашу думку, позитивні тенденції в розвитку освіти в ЗП(ПТ)О в інших країнах можуть бути перенесені на ґрунт сучасної освіти ЗП(ПТ)О в Україні?

3. Що негативного, виявленого Вами, не варто переносити в систему освіти ЗП(ПТ)О в Україні?

4. Порівняйте статус викладача в Україні та світі.

5. Над якими актуальними проблемами удосконалення освіти в ЗП(ПТ)О працюють вчені України та зарубіжні науковці?

6. Проблема підготовки педагогічних кадрів в Україні та за кордоном (Що спільного й відмінного?).

ДОДАТОК Г

Приклади педагогічних задач, практичних завдань для перевірки сформованості дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти.

Біля кожної задачі в дужках позначено номер уміння, занесеного до бланку самооцінки розвитку дослідницьких умінь.

Задача 1(*1, 3, 4, 5). Серед загальних компетентностей, якими повинен володіти фахівець, виділяють дослідницьку. Надайте відповіді на наступні запитання, щоб з'ясувати загальний рівень цієї компетентності. Пригадайте, яке рішення ви нещодавно ухвалили або проблему, яку ви розв'язали. Опишіть у подробицях процес прийняття рішення або розв'язання проблеми. Який вид інформації ви використовували? Скільки часу ви запланували, і скільки часу ви витратили? Який ви отримали результат?

Задача 2 (*1). Перед вами постала проблема формування у здобувачів вищої освіти готовності до майбутньої професійної діяльності. Якими будуть ваші дії, з чого почнете свою роботу? Що вам може допомогти у формулюванні гіпотези вашого дослідження?

Задача 3 (*5, 8). Для участі в науковій конференції здобувачів вищої освіти вам необхідно підготувати виступ за темою вашого індивідуального дослідження «Інноваційні технології в професійній освіті». Як би ви побудували свій виступ? Складіть тези свого виступу.

Задача 4 (*6). Тема вашого реферату «Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі закладу професійної (професійно технічної) освіти». У якій послідовності ви будете висвітлювати матеріал за цією темою?

Задача 5 (*1). Викладач доручив вам скласти список орієнтовних тем наукових робіт для здобувачів вищої освіти з освітньої компоненти «Інноваційні технології в професійній освіті». З чого почнете свою роботу? Якими критеріями відбору будете керуватися під час визначення найактуальніших, на ваш погляд, тем. тем? Наведіть приклади

Задача 6 (*5, 6, 8). У вас виникли труднощі при написанні своєї першої наукової статті, і ви звернулися до викладача за консультацією. Занотуйте основні вимоги до написання наукової статті, які вам повідомив викладач.

Задача 7 (*5, 6). Під час підготовки випускної роботи вам необхідно підготувати статтю за результатами проведеного дослідження. На що ви звернете увагу під час написання, самоперевірки та самооцінювання статті? Проаналізуйте структуру та оцініть її змістове наповнення (варіанти статей

можуть бути подані на сайті чи запропоновані викладачем у друкованому вигляді).

Задача 8 (*1). Ваше індивідуальне дослідження ви вирішили спрямувати на діагностику навчальних результатів здобувачів вищої освіти та обрали наступну тему: «Критерії оцінювання навчальних результатів здобувачів вищої освіти». Викладач не затвердив цю тему, бо вона, на його погляд, неактуальна. Ви не погодилися з таким рішенням викладача. Як можна розв'язати цей конфлікт? Обґрунтуйте можливі критерії оцінки навчальних результатів здобувачів вищої освіти для підтвердження актуальності вашої теми.

Задача 9 (*1). Сформулюйте завдання, які треба виконати для підтвердження наступної гіпотези: професійне консультування молоді засобами мережі Інтернет набуває ефективності, якщо воно здійснюється системно за допомогою інформаційно-освітнього порталу і забезпечує: 1) інтерактивний зв'язок через створення віртуального середовища між суб'єктами професійного консультування; 2) варіативність форм і методів професійного консультування; 3) систематизацію та узагальнення одержаної інформації.

Задача 10 (*1). Вам запропонували список тем для наукового пошуку. Виберіть одну з запропонованих тем та сформулюйте її актуальність: 1) Активізація пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти у процесі професійно-педагогічної підготовки. 2) Педагогічні умови формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення. 3) Організаційно-педагогічні умови формування науково-педагогічного персоналу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. 4) Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти у процесі науково педагогічної діяльності. 5) Педагогічні умови формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти в процесі фахової підготовки.

Задача 11 (*5). До Вас звернувся ваш одногрупник з проханням прочитати і проаналізувати його наукову статтю. Складіть алгоритм дій роботи над статтею. На які моменти потрібно звернути увагу в першу чергу? Здійсніть перевірку статті згідно розробленого алгоритму (приклади статей надає викладач або здобувач вищої освіти вибирає самостійно).

Задача 12 (*6). На одному із занять у науковому гуртку викладач запропонував зробити письмовий огляд наукового видання «Молодий вчений» (або на вибір здобувач вищої освітиа). На одну із статей, що вас зацікавила, напишіть анотацію.

Задача 13 (*3, 4). Здобувач вищої освіти у своєму індивідуальному дослідженні «Вплив інтеграції технологій віртуальної та доповненої реальності на формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти»» дійшов до констатувального етапу педагогічного експерименту. Науковий керівник підказав, що необхідно робити на даному етапі, але здобувач вищої освіти має незначний досвіду у створенні анкет. Яким чином би ви побудували анкету? Які типи питань, на ваш погляд, були б доцільними до цієї теми? Наведіть приклади питань (5-10 питань).

Задача 14 (*3). У процесі написання випускної роботи необхідно обрати доцільні методи педагогічного дослідження. Із запропонованих тем випускних робіт виберіть одну та складіть орієнтований план проведення спостереження. Орієнтовні теми: 1) Інноваційні технології в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. 2) Впровадження наукових засад теорії управління персоналом у практиці роботи керівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти. 3) Формування педагогічного іміджу майбутнього викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти в процесі університетського навчання.

Задача 15 (*1, 6). Здобувач вищої освіти завершив написання тексту наукових тез. Далі він отримав відгук від наукового керівника і наступним кроком є підготовка доповіді, що викликало у нього певні труднощі. Доповідь виходила занадто великою або, навпаки, закороткою. Поміркуйте, що заважає здобувачу вищої освіти підготувати якісну доповідь? Складіть доповідь за своєю темою та виступіть з нею перед групою.

Задача 16 (*5, 8). Викладач просить бібліотекаря в університеті перевірити деякі посилання в науково-дослідній роботі свого здобувача вищої освіти. Він вважає, що стаття набагато краще, ніж його звичайна робота. Бібліотекар здійснює швидкий пошук і виявляє, що здобувач вищої освіти скопіював цілі абзаци зі статті в Інтернеті. Проте в кожному реченні є по два слова, що змінювалися. Здобувач вищої освіти стверджує, що він перефразував та записав джерела. Вона не вірить, що це плагіат. Яким чином подолати конфлікт? Розробіть план дій для уникнення плагіату.

Задача 17 (*4, 5, 6). Оцініть відповіді педагогів на запитання, що заважає впроваджувати наукові досягнення в практику роботи освітнього закладу: «Про значну частину досягнень науки ми не знаємо»; «Немає об’єктивної оцінки наукових досліджень»; «Немає рекомендацій про те, як впроваджувати»; «Від нас найчастіше вимагають впроваджувати не наукові досягнення, а заклики відомих освітян»; «Від нас вимагають ефективності і якості, проте не вчать, як їх досягти»; «Наукою, а тим більше її впровадженням заважає займатися сформований стиль роботи»; «Вченим слід працювати в контакті з педагогами-практиками». Чи слід наукові дослідження зводити до рівня рецептурних? Як ви

розумієте впровадження наукових результатів у практику? Які шляхи вирішення проблеми впровадження науки в практику ви можете запропонувати?

Задача 18 (*3, 4). Уявіть, що ви розробляєте навчальний посібник «Інноваційні технології в професійній освіті» у таблицях та схемах». Використовуючи метод аналізу, складіть схему понять «Професіографія», «Профадаптація». Схема має відображати взаємозв’язок даних понять та їх особливості.